

مدخل

توركلرده خلق، طبایع، جیلگی تاریخچه عامه بصره ماده له

کوریلی زاده محمد فؤاد

استانبول دارالفنوننده «تورک ادبیاتی تاریخی» مدرسی

آناطولی و روم ایلی تورکلرینک اسکی ادبی حیاتنده مداحلغک چوق بویوک برموقعی واردرد؛ چونکه، بزده «خلق حکایه جیلگی» نی تمثیل ایده نلر، عصرلردن بری، مداحلر اولمشدر. خلق قهوه خانهلرندن سرایلره قدر هرصنف وسویه ده انسانلره مخصوص محفلرده آرانان وسویلن، حکایه لر، تقلیدلر، نکته لراه هرصنف خلقی اکله ندره ن بو حکایه جیلر، ادبیات تاریخنیز ایچون چوق مهم برموضوعدر. عییا مداحلرک ومداحلغک ناصل برماضیسی واردرد؟ تورکلرک اسلامیتدن اولکی حیاتلرنده بوکامائل شیلر موجودمیدی؟ اسلامیتدن سوکرای عرب وعجم خلق حکایه جیلکنندن بزه نهلر انتقال ایتمشدر؟ خلق ادبیاتمیزک بومهم مؤسسسه سی عثمانلی ایمپراطورلنی دورنده ناصل برتکامله معروض قالمشدر؟.. ایشته بریغین تاریخی وادبی مسئله لرکه، شیمدی به قدر تدقیق ایدیلک شویله دورسون، حتی موجودیتلری بیله دوشونولمده دی. بوندن اوچ سنه قدر اول بوموضوعه دائر نشر ایتدیکمیز درت کوجوک مقاله ایله [۱]، علی رضا بکک «اون اوچنجی عصرهجریده استانبول حیاتی» آدلی سلسلهء مقالاتنده «سلیمان فائق افندی مجموعه سی» ندن نقلاً ویردیکی پک قیصه ونا کافی ایضاحاتدن [۲] باشقا، لسانمزه بومسئله لره عائد هیچ برشی یازیلمشدر.

اسکی تاریخی وثیقه لرمن آراسنده ملی حیاتک بوداخلی وچوق صمیمی جههلرینی کوستره جک

[۱] «اقدام» ک ۷، ۱۵، ۲۴ نیشان و ۶ مایس ۱۹۲۲ تاریخی نسخه لرنده .

[۲] «پیام صباح» ده منتشر «اون اوچنجی عصرهجریده استانبول حیاتی» عنوانلی مقالات

سلسله سنک ۱۵ نچیسنده «مصاحبلر، ندیملر، مداحلر» عنوانلی آلتنده کی پارچه .

شيلر ، خلق ادبياتنه قارشى بسله ن ده رين استحقار واستخفاف سبيله [۱] ، عادتا مفقود دينه جك قدر نادر بولونديغندن ، بويله برتديق تاريخينك مشكلاتنى پك صريحدر . حتى ، «قونوش» ، «ياقوب» ، «گيزه» ، «مه زهل» كى مستشرقلر ، مداحلر ومداح حكايله لرى حقنده نشر ايتدكلرى بعض رساله لرده [۲] ، بونك تكامل تاريخينسى دكل ، آنجاق بوكونكى حالتى تشریح وارا په يه چالشمش لردر . ايشته علم عالنده كى بو بويوك بوشلنى شيمديك قسماً اولسون دولدورمق واسكى ادبى حياتمك كوچوك بر كوشه سنى براز تنويرايمك مقصديله يازديغمز بومقاله ده ، مداحلنگ اسكى تورك حياتنده وعرب وعجملرده ناصل برتجلى به مظهر اولديغنى چوق سريع بر صورتده آكلاتدقن صوكرا ، آناطولى توركارى آراسند بونك نه كى صفحه لردن كچديكى ونه كى معروف شخصيتلر يتشديكى . طبيعى ، المزده كى وثيقه لرك كفايتى نسبتنده - ايضاحه چالشمه جغز . مقاله نك اسمندن ده آكلاشلاجنى وجهله ، بو ، توركارده خلق حكايله جيلكى حقنده عمومى واطرافى برتديق دكل ، ايلريده بويله برتديقده بولوناچق متبعلرك ايشنه يارايه جق بعض ماده لردن عبارتدر ؛ يوقسه ، تورك خلياتنه ، تورك تاريخ وادبياتنه عائد تدقيقلرك هنوز پك ابتدائى برماهيتده بولونديغنى شو صيراده ، خلق حكايله جيلكمز حقنده عمومى بر اثر وجوده كتيرمكه ماده امكان يوقدر .

۱

بزم مؤخرأ «مداح» ديديكمز خلق حكايله جيلرينه عربلر «قصاص» وعجملرينه عين معنايه اولارق «قصه خوان» ديرلركه ، بوتعبير ، «مداح» كلمه سنك عموميله شمه سندن اول ،

- [۱] بونك اجماعى سيلرى حقنده معلومات آلمق ايچون باقكيز : مى تبعلر ، ج ۱ ، ص ۱۱
 [۲] مثلاً «ياقوب» ك «توركيشه بيبليوتيك» ك برنجى صايسى اولارق نشر ايتديكى (Vorträge türkischer Meddâh, 1904) ايله ، «هرمان پاولوس» ك «حاجى وسوسه» (۱۹۰۵) ، «گيزه» نك (Der ühereifrige xodscha Nedim, 1905) كى مداح حكايله لرينه يازدقلى مقدملرده و «غوردله وسكى» نك «مير اسلاما» مجموعه سنده كى مقاله سنده (۱۹۱۲) ، ص ۱ ، ص ۳۲۲ - ۳۴۴ ؛ بوكا عائد «مه زهل» ك بر خلاصه سى «ده رايسلام» مجموعه سنده ، ۱۹۱۳ (ص ۱۳۰) ، آبريجه «نه نو ليان» ك (Das Malerspiel, 1918) مقدمه سنده ، كذلك «مه زهل» ك (Die Kultur des gegenwart) ك «شرق ادبياتى» جلدنده «تورك ادبياتى» حقنده كى مقاله سنده (۱۹۲۵ ده منتشر يكي معدل طبعنده ، ص ۳۲۶ ومتعاقب) ، «پاول هورن» ك (Gesch. des türk. Moderne, p. 12) نده اولديغى كى .

تورکر آراسنده ده - بالخاصه آناطولیده - اپی زمان یاشامشدر. داها اسلام مدینتی تأثیرینک تورکر آراسنده لایقیله تقررندن اول، بالخاصه کوچیه حیاتی یاشایان تورکزمره لرنده ده خلق حکایه جیلکی وظیفه سی «اوزان» لره عابدی [۱]. لرنده قوبوزلیله دیار دیار دولاشه رق، مؤخرآ اسلام مدینتی تأثیری آلتنده «عاشق - ساز شاعری» آدینی آلان بو اوزانلر، اسکی منقبوی قهرمانلرک مثلاً «اوغوز خان» ک خاطرلرینی ترنم ایدرلردی: بر قسم اوغوز بویلرینک قهرمانلق منقبه لری، «دده قورقوت» آدی منقبوی بر اوزانه اسناد ایدیلرک نسلدن نسله نقل ایدیلور، اونوتولما بوردی [۲]. باشقا اثرلر مزده بو خصوصه داؤ اوزون معلومات ویرمش اولدیقمز ایچون، بوراده داها فضله ایضاحاته کیریشمیه جکزه.

عربلرک اسلامیتدن اولکی حیاتلری تدقیق ایدیلرک اولورسه، بدویک عالمنده شاعرلرک عین زمانده «قصاص» وظیفه سنی ده یابدقلری پک ای آکلاشیلیر. مع مافیله بونلرک خارچنده، بدویله یمن، موسوی، عجم عنعنلری بقیه لرینی آکلانان برطاقم آداملرده یوق دکلدی. نیتیه کیم الده کی وشقه لر، خلیفه «عمر» دن اوچ بطن صوکر «قصاص» عنوانی آلتنده برطاقم سوراق حکایه جیلرینک موجودیتنی بیلدیریور. بونلر خلقک خوشنه کیتمک ایچون بالخاصه قرآن موضوعاتی آلارق، کندی ذوق وهوسلرینه کوره اوکا یمن وموسوی عنعنلرینی قاریشدیریورلردی. ایشته بو صورتله، اسلامیتی متعاقب اسکی جاهلیه موضوعلرینه دینی برچوق منقبه لر انضمام ایتدیکی کبی، ایران و هند ایله تماسدن صوکراده - «بیک بر کیجه حکایه لری» نده کی کبی - هند و ایران منقبه لری ده انتقال ایتدی. آرتق مختلف تماسلر و برتکامل داخلی نتیجه سی اولارق برقانداه کنیشه مش اولان عرب ادبیاتی، بر طرفدن حکمدار سرایلرینه مخصوص «مقامه» لری وجوده کتیریرکن، خلقده داها بسیط «دینی - قهرمانانه» حکایه لری، بیک بر کیجه موضوعلرینی دیکله مکله اکتفا ایدیلور، ومثلاً «علی، حمزه» کبی اسلامی قهرمانلرک یاننده ملی عرب و عجم قهرمانلرینک خاطرده سنی ده

[۱] مع مافیله بو حکایه لر داها زیاده منقبوی ماهیتده شیلردن، اسکی میتولوژی بقیه لرندن عبارتدی؛ و منظوم اولدیگی کبی «قوبوز» لرک مرافقتیه ترنم ایدیلردی. تفصیلات ایچون: ملی تبعلر، ج ۵، تورک ادبیاتنک منشأی، ص ۲۱ - ۲۲.

[۲] تورک ادبیاتنده ایلك متصوفلر، ص ۲۷۷ و متعاقب.

اونو تۆميا بوردى. عرب حرنك يايلىمش اولدېنى مملكتلرده ، شمالى آفريقا ، سوريه ، عراق ساحه لر نده بوموضوعلر حالا خلق آراسنده لذتله اوقونمقده در [۱].

اسكى وقوتلى برمدىته مالك اولان ساسانىلر كىراني ، چوق شدتلى اسلام استىلاسى آلتنده ماضى به عائد برچوق خاطره لر نى غير ايتمش اولمقده برابر ، قومى عنعنه سنى ينه صاقلايه . ييلمشدى . « ابن المقفع » كى قسماً عربجه يه ترجمه ايتدىكى « دانشور نامه ، برزوانه ، رستم نامه ... » كى اسكى ايران خاطره لر نى صاقلايان اثرلر [۲] ، اسلامى قبول ايدن خلق آراسنده بيله ، عادتاً « نيم دىنى » بر حرمته مالكدى . « فردوسى » ، كنديسندن اول كنن بر طاقم عنعنه جى شاعرلر كى تشبث ايدوب ده موفوق اولامادقلىرى بويوك ايشى باشه چيقاردقن صوكره ، بوتون ايران ، عصرلردن برى حس ايتدىكى قومى براحتياجك تظمين ايدلدىكى كوردى . مختلف قدرتده برچوق شاعرلر وناثرلر عصرلرجه بونك تاثيرى آلتنده قالدیلر ؛ اساس اعتباريله « شهنامه » دن يعنى اسكى ايران عنعنه سندن چيقمش برچوق « نامه » لر ايرانى دولدوردى ؛ بونلرى بوالخاصه « شهنامه » نى سرايلرده وخلق اجتماعلر نده اوقويان برصنف آداملر ده پيدا اولدى [۳] . ميدانلرده اطرافنه طويلانان خلقه بوجنسندن حكايه لر اوقويان ، آكلانان « قصه خوان » لر كيت كیده چوغالدى [۴] . اصل قلاسيق شاعرلر بوكى قصه خوانلر ده هيچ بر اهميت و برمه مكله ، حتى اونلره قارشى پك فضله عليهدار بروضت آلمقده برابر ، خلقك بدىعى براحتياجنى تظمين ايدن

[۱] تورك ادبياتى تاريخى ، ايكنجى كتاب ، ص ۱۳۵ و متعاقب . آبرجه اسلام آنسيتلويه - ديسنده « بروقلمان » طرفندن يازيلش « عرب ادبياتى » ايله « ماقدونالد » طرفندن يازيلان « حكايه » ماده لر نده باقكز .

[۲] تورك ادبياتى تاريخى ، ايكنجى كتاب ، ص ۱۳۵

[۳] « شهنامه خوان » و « قصه خوان » كلهرى عادتاً مترادف كبيدر . بوكى قصه لرك قسم اعظمى شهنامه دن مقتبس اولدېقى جهتله بونى طبعى كورمه ليدر . « شهنامه خوان - قصه خوان » لر ايران و هند سرايلرنده دائماً مهم بر موقع اشغال ايتشلردر ؛ مختلف دورلره عائد شعرا تذكره لرى تدقيق ايديليرسه بونلره عائد پك چوق شيلره تصادف ايديلير . ايران ادبياتى متخصصلىر شيمدى به قدر بومهم ساحه ده تدقيقاتده بولونمامشلردر .

[۴] « هول » كونك « بغداد » نى استىلاسنده اوراده برچوق قصه خوانلره تصادف ايتدىكى بيلورز [لطائف عبيد زاكاني ، استانبول ۱۳۰۲ ، ص ۱۹] . دوقوزنجى عصرده « شيراز » ده ، ميدانلرده منقبه خوانلق ايدن شاعر « مولانا كمال الدين غياث الفارسى » ده ، آل پيغمبره عائد قصيده لر اوقور ، منقبه لر سويلر ، علاجلر صانار ، نغاللرده بولونوردى [دولتشاه تذكره سى ، ص ۴۱۹] .

بوانسانلر هر طرفده آرانسورلر، مظهر رغبت اوليورلر، حتی بونلر آراسنده يوكسك وقوتلى برتخصيل كورمش اولانلر سرايلره قدر كيريسورلردى [۱].

اساساً ، ابتدا عرب خليفه لر ينك ، صوكر اونلرى تقليداً سائر اسلام حكمدارلرينك سرايلرنده اكلنجهلى قصه لر آكلاته رق حكمدارى ومعيتنى اكلنديرمكه مكلف برطاقم آداملر، «نديم» لر واردى. فقط بونلر ك وظيفه سى يالكز حكايه لرك ساده جه نقلدن عبارت قالمزدى؛ اكثر يتله يوكسك برتريه ادبيه ده آلمش ، معلوماتلى ، ذكى كيسه لردن مركب اولان بو سراي حكايه جيلرى ، حكمدار ك ذوق ومزاجنه كوره ، مقلدك اتمكه ده مجبورديلر. خليفه لرك عشرت مجلسلرنده ، بونلر آنى ومايمون قياقتلرينه كيره رك بويونلرينه چاكر ، چينغر اقلر طاقارلر ، عقله كليه جك هنر تورلو ماسقارالقدردن چكينمز لردى . ايشته بغداد خليفه لر ينك واونلرى هر خصوصه مقتدا بيلن سائر اسلام حكمدارلرينك سرايلرى بوجنس دالقاووقلر ، نديلم ، مضحكرله دولدينى ايچون ، اونلرى تقليداً اسلام عالمك هر طرفده ، بويوك مدنيت مركزلرنده مقلدك ده ايدن قصه خوانلر يتشمكه باشلادى بونلر آرزمانده چوغالدى.

بو «مقلد - قصه خوانلر» ، حكايه لرى اويله ساده جه آكلاتمقله اکتفا ايتيورلر ، آكلاتدقلى آداملرك - حتى مختلف حيوانلرك بيله - آبرى آبرى تقليدلرينى ده ياپيورلردى ، طبق بزم صوك زمانلرده يتيشن مداخِر كى [۲].

۲

توركلر آراسنده اسلاميتك لايقيه انكشاف و تقررندن واسكى اوغوز كوچه لر ينك

[۱] داهّا تيمور دورنده سرايده نسه خوانلرك موجوديتى معلومدر [آلتى پارمق افدينك نكارستان ترجمه سى ، ص ۳۸۵ ، خصوصى كتبخانه مزده كى نسخه] . دو قوزنجى عصر دن اعتباراً حكمدار سرايلرنده بو قصه خوانلره مبدولاً راست كايورر: مثلاً « شاهّا بدولت تو جيئيم بسى هسته . هم شاعر ظريف هم قصه خوان كامل » يتنك قائلى « قم » لى « نظرى » ، يته بو عصر آداملردن « شالى كاشى » ، « حسين مشتاق شيرازى » ، « لوندى » ، « زدى » كى قصه خوانلر معلومدر [تحفه سامى ، خصوصى كتبخانه مزده كى نسخه] . داهّا مؤخر دورلره عائد قصه خوانلر حقنده « صادق تذكرة سى » ، « آتشكده » ، « هفت اقليم » ، « صبح كلشن » الخ . . . كى ادبى منبعلرده بر چوق معلومات واردركه ، موضوعمه دوغروندن دوغرويه تعلق ائتمه سى دولاييسيله بو صحيفه لرده برر ذكره لزوم كورمبورز .

[۲] تفصيلات ايچون باقكز : مدنيت اسلاميه تاريخى ترجمه سى ، ج ۵ ، ص ۲۴۳

– سلجوقی ایمپراطورلرینک چوق دوربین سیاستی نتیجه سنده – یکی مهاجرت ایتدکلی ساحه لرده شهرلره یرله شهرک کویلر و قصبه لر قورمه سندن صوگرا، اسکی «اوزان» لرك ماهیتی و زوللری طبیعی یاواش یاواش دیکشدی: یوقاریده ده سویله دیکمز وجهله، خلق درویشلری و عاشقلر، ایشته بونلردر. بونلر واسطه سیله اسلام عنعنه سندن برچوق شیلر تورکلر آراسنده سرعتله انتشار ایتدیکی کبی، اسکی قومی عنعنه لرده – شهه سزداهاز یاده شکلا – اسلام رنکنه بویانمغه باشلادی. تورکلرک مسلمان عجملرله عصر لرحه سورهن مناسبتلری و اسلامی عادتا اونلر واسطه سیله قبول اتمش اولملاری دولایسیله، آریجه عجم عننه لرندن برچوق شیلرله تورکلر آراسنده یرلشدی. بوکون خلق ادبیاتم زده موجود حکایه و منقبه موضوعلری تحلیلی برصورتده تدقیق ایدیلجه جک اولورسه، کوستردکلی تحولاتدن صرف نظر، منشأری اعتباریله باشلیجه شو دائره لردن برینه داخل اولدق لری کورولور:

ا. – اسکی تورک عنعنه سندن منقول موضوعلر (خلقیاتدن یعنی خلق ماباصلرندن کله موضوعلره، اساساً محلی حیاتدن مقتبس ایکن مؤخرآ اوزون زمانلر ائناسنده منقبوی برماهیت آلمش شیلرله – برندن ماهیته چوق فرقلی اولمقله برابر – بودآره یه کیره بیلیر)

ب. – اسلام عنعنه سندن منقول دینی موضوعلر

ج. – ایران عنعنه سندن منقول – اکثریتله لادینی و بعضاً ظاهری برنک اسلامی یه بویانمش – موضوعلر (ایران طریقیله انتقال ایدن هند موضوعلری ده بودآره یه کیره بیلیر) تورک عنعنه سندن منقول موضوعلره مثال اولارق، « دده قورقوت » حکایه لرینی، « کور اوغلو » نی کوستره بیلیر. همان بوتون تورک شعبه لرنده مشترک اولان بو عمومی داستانلردن باشقا، « اوغوز دائره سی » خارجنده کی تورکلر آراسنده ده، بالخاصه کوچیه حیاتی اوزون عصرلر ترک ایتمه ین زمره لر ایچنده، مثلاً « ماناس » یاخود « ایدکو » داستانلری کبی داستانلر موجوددر. خلق ادبیاتم تک اسکی و شهه سز اک « اورینتال » محصوللرینی تشکیل ایدن بوکی اثرلر حقنده ایضاحاته کیریشمک، بومقاله مزک حدودی خارجنده در. اساساً، کوچیه بترست حیاتک محصولی اولان بو اوغوز منقبه لرینی، کوی و شهرلرده یرله شهرک یکی بر شکل اجتماعی یه کیرمش آناتولی تورکلری آراسنده، ایکنجی و اوچنچی دائره یه منسوب حکایه موضوعلری قارشیسنده یاواش یاواش اونوتولمغه باشلایور، و منحصرآ،

عشیرت حیاتی حالا محافظه ایدن بر قسم تورکنلر آراسنده آنجاق طوتونه بیلوردی [۱].
 موضوعمزی تشکیل ایدن «قصه خوان - مداح» لر ایسه، نهاسکی کوچیه عنعنهلری، نهده
 خلق ماصاللری ویا منقبهلری اصلا نظر اعتباره آلمایه رق، ساده جه، یا هر کونکی حیاتک
 بعض تحف صحنهلری یا خود ایکنجی و اوچنجی دأرله رائد موضوعهلری قولاندقلرندن،
 برنجی دأره حقنده بوراده تفصیلاته کیریشمک لزومسزدر [۲].

[۱] مثلاً «دده قورقوت» حکایه لری، عشیرت حیات و عنعناتک الکزباده قولته یاشادینی شرق
 آناتولی اوغوزلری آراسنده داهافضله شاییدی: مرکزی و غربی آناتولیده بو عنعنهلر چوق یاشامامش
 و مختلف عاملر تأثیرله اونوتولشدز. یالکز قسطمونی و بولی حوالیسنده، مهاجرت، ایدن تورکن
 عشیرتلری تأثیرله بو عنعنلرک صوک زمانلره قدر یاشادینی بیلورز: ۱۰۲۸ ده وفات ایدن علمادن
 «آق قفتان» لقبی قسطمونی کال افندی حقنده شقایق ذیلنده کی شو سطرله، اونک دده قورقوت
 حکایه لریته وقوفنی آکلایسور: [اوغوز ارلرندن خیلی یادداشتی اولوب قتل جبالده قیا باشیلر یاقدینی
 آکدنجه، شیمدی آنلره حیات قلیاسی ایرمز دیو تأسف ایدردی؛ کرده کمر باشی اولدینی دملری
 یاد ایدوب کوزلری طاس پر خونه دوزردی. مرویدرکه سلطان احمد خان جامع جدید فلک قبای اتمام
 ایلدکده بنا امینی یایدینی قصر عالیده قرار و صلاهی اذن عام ایله تطیب قلوب صغار و کبار ایدوب
 (بیت) ذره دردی نجه خورشیده قارشو کوییا. دستبو سکچون دیزلسه زردبان اوزره انام (نثر)
 مضمونی آشکار اولدقده، آل قفتان ال اوپرکن پادشاهه دءا تهیت بنا ایلوب بالمشافهه عرضحاله
 بو کونه اجترا ایدرکه: سعادتلو پادشاهم، بو دکلو زماندر سلاطین عالیقام حضورلریته ال اوپمک نامیله
 داخل اولورین، طالعهه هپ دامن و آستین راست کلور. طقسان یاشنده بر بیر فقیر دعا کویم،
 آخر عمرمدر، بی بو دفعه دخی محروم کوندرمه، دیدکده، پادشاه کریم اوغوز آتاردن قلمش
 بابایانه کلاشدن حظ ایدوب تبسم ایدرک خلاف عادت عثمانی مرادینه مساعده باندده تکریم بوپورورلر
 [ص ۶۳۱]. فی الحقیقه « اولیا چلی » ده سیاحتنامه سنده « بویده اوغوز آداملری اولدینی »
 سویله مک صورتله بونی تأیید ایدر [ج ۲، ص ۱۷۳]. بو خصوصده داهایا زیاده تاریخی
 و اتنولوژیک معلومات و تفصیلات، « جاندار اوغوللری - قسطمونی بکلی تاریخی » نامیله در دست
 نشر اولان اثرمزده در.

[۲] «مداح» لر، ایلك دورلرده، طبق «معرف» لرکی، موضوعلری دینی موضوعلردن
 آلان یعنی دینی اجتماعلرده و جامعلرده مناجاتلر، نعتلر، حکمدارلر حقنده بر طاقم مدحیله اوقویان
 کیمسه لردی؛ حکمدار سرایلرنده کی «سیرجیلر» یعنی پیغمبرک و اصحابک حیات و غزواندن و داهایا
 مؤخر دورلرده کی فتوحات اسلامیه دن بحث ایدهلرده بونلردر. موضوعلرنده تمامیله دینی بر غایه تعقیب
 ایدن بو مداخل، مؤخرآ لادینی موضوعلرده مشغول اولمغه باشلادقلرندن بونلره «قصه خوان»
 نامی ده ویریلک باشلاندی؛ بوقصه لرک برچونگی موضوعلری شهنامه دن اقتباس ایتدکلری جهته «شهنامه
 خوان» لقبی ده بونلره مترادف عد ایدیلدی. داهایا صوکرالی، مختلف برطاقم اجتماعی عاملر تأثیرله،
 بوی و محلی جادناهه عائد - بعضاً چوق آجیق، حتی همان مستهجن - حکایه لرده «مداح - قصه خوانلر»

اساسنی اسلام عنعنہ سندن آلان دینی موضوعلره کلنجه، یالکز خلق ادبیاتمزده دکل قلاسیک ادبیاتمزده ده بوبوک بر اکثریتی بونلر تشکیل ایدر . ادبیاتمزک ایلك انکشاف عصرلرنده ، یعنی خلق ادبیاتیله قلاسیک ادبیاتک هنوز برندن قطعی و واضح بر صورتده آریلامادینی دورلرده یازیلش اثرلردن بر چوغنی بو دائرهیه ادخال ایدر بیلیرز : سرایلرده بر موقع مخصوصلری اولان « سیرجیلر » ک [۱] اثرلردن باشلا یهرق ، مثلاً « مولد »

طرفندن نقل ایدیلکه باشلانیدی ؛ و بوره آلیست صحنه لری داهاقولته یاشانه رق دیکله نلری داهافضله علاقه دار ایتمک ایچون ، تقلیدلرده یایلمق یعنی اشخاص وقعه کندی لهجه لریله قونوشدورولق ضروری کورولدی . ایشته « اوزان ، مداح ، قصه خوان ، شهنامه خوان » کله لرینک مختلف زمانلرده دلالت ایتدکلری بو مفهوملر ، بزده خلق حکایه جیلکنک عمومی تکاملی و باشلیجه عناصری حقتده ده صریح بر فکر ویره بیلیر . - « معرف » لره کلنجه ، اونجی عصر شاعرلردن « قبری » نک « رساله » تعریفات « ندهکی شو مصراعلر ، اونلرک ماهیتی و اونجی عصرده حالا موجودیتلری حقتده پک واضح بر دلیلدر :

معرفلر نهدر دور ایچره دایم	کهی محفل نشین وکاه قایم
خدا بیله رسولی یاد ایدرلر	آنی کوش ایدنه دلشاد ایدرلر
سلاطینی کهی تعریف ایدرلر	شریف اسمن آکوب تعریف ایدرلر

[بو مؤلف و اثری حقتده براز آشاییده ایضاحات واردر] . « ابن بطوطه » ، قسطمونی امیری سلیمان پاشانک جمعه نمازی مراسمی آکلادینی صیراده ، جامعه « تورکجه شعر ایله سلطانی و مخدومی ثنا و حقلرنده دعا ایدر » برطاق معرفلرک موجودیتنی سویلر [شریف پاشا ترجمه سی ، ج ۱ ، ص ۳۵۳] . باباسی بوسه جامعلرنده معرف اولدینی ایچون « دعایی » مخلصنی آلان بر شاعری « سهی » ذکر ایتکده در [تذکره ، ص ۹۳] ؛ « یازید ولی » زماننده سرای خوجالغنده بولونان شاعر « سعی » نک جامعلرده اوقونمق اوزره تعریفات ایجاد ایتدیکنی « ریاضی » قید ایتکده در [خصوصی کتبخانه مزده کی نسخه ، ص ۱۴۳] که ، « عاشق چلی » تذکره سنده « اکثر السن ناسده شایع و ذایع اولان تعریفات آنک انشاسیدر » افاده سیله بونی تأیید ایتدیکنی کبی [خصوصی کتبخانه مزده کی نسخه ، ورق ۲۲۳] ، « لطیفی » ده « معرفلر آراسته استعمال اولونور و جوامع و محافله اوقونور غرا تعریفاتنی اولدینی سویله مکده در [ص ۱۹۱] . اولیا چلی ، قاضی عسکر آلایینی ایچنده بادشاهه دعا ایدره کچن معرفلرک عدینی ۳۰۰۰ اولارق کوستریور [ج ۱ ، ص ۵۲۴] .

[۱] بونلر ، یوقاریکی نوطه ده سویله دیکمز کبی ، اسلام قهرمانلرینک حیات و مناقبندن بحث ایدرلر که ، هجری سکننجی عصرده یتیشن و مصر تورک کوله منلرینک سرایلرنده . موقع قازانان « ارضرو ملی ضریر » ی بونلره بر مثال اولارق کوستره بیلیرز [تفصیلات ایچون « فضولی » حقتده کی رساله مزه ص ۹ ؛ ظاهر بک « عثمانلی مؤلفلری » نه ، ج ۳ ، ص ۱۳۷ ؛ نجیب عاصم بک ادبیات فاکولته سی مجموعه سنده کی مقاله سنه ، ص ۱ ، ص ۵۵ ؛ « زیو » نک بریتیش موزم نوم تورکجه یازمه لر قاتالوغنه ، ص ۳۸ ؛ باقکر] .

قبیلندن منظوم اثرلری [۱]، سوکرا « مناقب سید بطلال غازی » ، « فتوح الشام » و « فتوح افریقیه » ترجمه لری کبی برچوق محصوللری [۲] ، « حضرت علی » منقبه لرینه ، « کربلا » فاجه سنه [۳] ، « حضرت حمزه » یه [۴] ، « منصور حلاج » و « شیخ صنعان » کبی معروف

[۱] بو خصوصه مفصل تاریخ و کتابیات معلوماتی « تورک ادبیاتی تاریخی » مزک دردست نشر اولان جزو لرنده در .

[۲] بطلال غازی حقنده « ایلك متصوفلر » ه باقکز : ص ۳۶۰ — « أمیل لوغراند » ، بومنقبه ایله ییزانسلیلرک « آقریتاس » داستانی آراسنده بعض مشابهلر بولشدی . مع مافییه بومنقبه حقنده داهای اوزون و اطرافلی تدقیقات اجراسنه احتیاج وارددر . « فتوح الشام » ک الکاسکی تورکجه ترجمه سی اولارق « ضرر ارضومی » نك اثرینی بیابورز . — « فتوح افریقیه » ترجمه سی اولارق خصوصی کتبخانه مزده موجود بر اثر واردر که ؛ ۱۰۰۱ تاریخنده « تلسان » ده استنساخ ایدیش اولقله برابر ، مترجمی و زمان تحزیری مجهولدر ؛ مع مافییه بونک ده ابتدا مصر کوله منلری زماننده تورکجه یه ترجمه ایدیلدیکی بو بونک بر احتمالله سویله نه بیلیر .

[۳] عمومیتله اسلام ادبیاتنده « کربلا » حادسه سنه و حضرت علی نك قهرمانلق منقبه لرینه عائد اثرلرک چوقدر : مثلاً ، حضرت علینک « صلصال » آدی بر دیوله جنکندن بحث ایدن « صلصال نامه » آدی منظوم اثر کبی [ژاندهنی : ژورنال آزاتیک ، ۱۹۲۰ ، ۱۶ نجی جلد ، ص ۱۸۳] . پارس ملی کتبخانه سنده (۱۹۱۷) . نوسروده مقید اولان بو اثر « ابن یوسف » آدی بر شاعر طرفندن ۹۲۳ ده یکیدن نظم ایدیلشدر : چونکه شاعر ، « شیدای عیسی » آدی بر مؤلفک بو موضوعی اولجه یازدیغنی ، نثری کوزده لسه ده نظمی بی اصول اولدیغنی و هر کس طرفندن اوقونمه سی ایچون اوله حرکت ایتدیکنی کتابنک خاتم سنده ذکر ایتکده در . اولجه خلق ایچون یازیش بو کبی موضوعلرک مؤخرأ داهای منور برصنفاک ذوقنه کوره یکیدن قلمه آلدیغنی ادبیات مزده ده پک چوق کورمکنده یز [تفصیلات تورک ادبیاتی تاریخ مزده در] . « علی » نك شخصیتی اطرافنده تشکیل ایدن بو کبی منقبه لر ایچونده اطرافلی بر تقبه احتیاج وارددر .

[۴] اسلام ادبیاتنده کی قهرمانلق حکایه لرینک مهم بر قسمی ده « حمزه » نك شخصیتی اطرافنده تشکیل ایش و کرک عربلر و عجملرده کرک تورک لرده بو بونک بر شهرت و اهمیت قازانمشدر . « قصه امیر حمزه » داستان امیر حمزه ، سیره حمزه ، اثمار الحمزه ، کتاب رموز حمزه ، حمزه نامه « کبی اسملر آلتنده عرب ، عجم ، هندی ، هندستانی ، ماله ، جاوا لسانلرنده مختلف نسخه لرینه تصادف اولونان بو موضوع ، « حمزوی » دن بری تورکلر آراسنده ده فوق العاده شهرت قازانمش ، خلق آراسنده تعمیم ایش ، خلق قهوه لرینه ، یکچیری اورته لرینه ، سرحد قلمه لرینه قدر هر طرفه نفوذ ایتمشدر . « اولیا چلی » نك و بر دیکی معلوماته کوزده ، خلق آراسنده حمزه نك بعض معروف دیولر و پهلو انلرله جنسکاری کویستره ن بر طاقم مینیا تورلرده پک زیاده شایع دی [ج ۱ ، ص ۶۱۰] . آشاغیده بوکاتاند بر آرز تفصیلات داهای وارددر . داهای فضله ایضاحات و بیلبوغرافی معلوماتی ایچون باقکز : « Grund. der irani. philologie, 2, S. 318-320 » . « غار سه ن دو تاسی » نك « هندی و هندستانی ادبیاتی تاریخی » ایله « فله یشر » ک « Kleine schriften, III, 228 » . « غار سه ن دو تاسی » نك « هندی و هندستانی ادبیاتی تاریخی » ایله « فله یشر » ک « Grund. der irani. philologie, 2, S. 318-320 » . بعض غرب کتبخانه لرینک شرق یازمه لری قاتالوغلرنده ، حتی « رونقل » ک [De roman van Amir

صوفیاره [۱] عائد منظوم و منشور برچوق کتابلری، حتی «ابامسلم خراسانی» قصه لری [۲]، بو میانده تعداد ایده بیلیرز. ادبیاتمیزك مختلف دورلرنده، زمانك و محیطك ایجاباتنه کوره، بو کبی اثرلرک پک زیاده چوغالذیفنی، و - پک طبیعی اولارق - اساس موضوعلرک اهمیتلی و یا اهمیتسز بر طاقم تعدیلاته اوغرادیفنی کورمک ممکندر.

اوچنجی دأره یعنی ایران عنعنه سندن منقول موضوعلر میانته، بالخاصه، چوق زنکین هند موضوعلری نده ادخال ایجاب ایده؛ چونکه بونلرده ادبیاتمزه اکثریا ایران طریقله کیرمشدر. هجری سکرنجی عصرک ایلك نصفنده شاعر «مسعود بن احمد» طرفندن ترجمه ایدیلن «کلیله و دمنه» ایله [۳]، «شهنامه» بی واوندن متشعب سائر بریغین موضوعلری، هپ بو دأرمیه ادخال ایده بیلیرز. ایران مدنیتك، شهرلرده کی اوغوز کتله لری اوزرنده کی تفوذی او قدر قوتلی اولمشدرکه، داهادوقوزنجی عصرده اعتباراً، «قصه خوان» کله سیله مترادف اولارق «شهنامه خوان» تعیرینک قوللانیدیفنی، متعاقب عصرلرده ایسه، «شهنامه» او قومقله معروف مداخلمک یا لکتر سزایلرده دکل حتی متواضع خلق قهوه لرنده ده موجودیتنی کورمکده یز [۴]. ایشته هجری ۶۰۰ - ۸۰۰ سنه لری آراسنده آناتولی ساحه سنده وجوده گلش

[Hamza, Leiden, 1895] نده ویریلن ایضاحاته رغماً، بومثله حقنده ده داهای اطرافلی برمونوغرافی به احتیاج وارد؛ چونکه عجم ادبیاتنده ده - مثلاً بابر شاهک «با برنامه» ده بحث ایتدیکی «میر سر برهنه» کی [پاوه دوقورته ی ترجمه سی، ص ۳۹۸] - بر طاقم جزه نامه جیلر واردرکه، تاریخ و تذکره لرده بونلره عائد مهم معلوماته تصادف اولونور. اونجی عصر تورک شاعرلرندن استانبوللی آخور امیری زاده «هاشمی»، قصه خوانلر اساننده مذکور اولان «جزه» نک «برق و پولاد» نام اوغلنک قصه سنی نظم ایتشدی [عاشق چلبی تذکره سی].

[۱] داهای «کلشهری» دن اول یعنی یدنجی عصر هجریده آناتولیده تورکجه اولارق بر «شیخ صنعان» قصه سی یازیلدیغندن معلوما تمز وارد [ایلك متصوفلر، ص ۲۶۳]. «حلاج» حقنده کی منقبه ی اثرلره کلنجه، بونلر حقنده «ماسینیون» ک نشر ایتدیکی مکمل ببیلیوغرافیدن و طاهر بک «عمانلی مؤلفلری» ندن استفاده اولونه بیلیر.

[۲] خراسانلی «ابامسلم» ک تورکر آراسنده کی شهرتک اسبابی و اوکا عائد تورک منقبه لرینک اسکیلکنی آکلامق ایچون باقتکز: تورکیا تاریخی، ج ۱، ص ۷۳؛ لطیف پاشا، تواریخ آل عثمان، ۱۷ [۳] بوکا عائد تفصیلات ایچون تورکیات مجموعه سنده در دست نشر اولان «مسعود بن احمد» حقنده کی مقاله مزه باقتکز.

[۴] آشاغیده «اولیا چلبی» ایله «بلیغ» دن نقلاً ویریلن ایضاحاته مراجعت. خلق ادبیاتمزه اوزرنده ایران تأثیرینک نفوذ و اهمیت حقنده «ساز شاعرلری» حقنده کی مقاله لر مزده تفصیلات ویرمشدک [اقدام، ۱۳۲۹].

منظوم و منشور اثر لرمنز تدقیق و تحلیل ایدیله جک اولورسه، بونلرک همان عمومیتله - موضوع اعتباریله - ایکنجی و اوچنچی دائره لره ادخال ایدیله بیله جکی و قسم اعظم نكده دوغروندن دوغرویه خلقه خطاب ایتدیکی کوزه چاربار. اودورلرک «دینی - قهرمانانه» خیاتی، بوجنس اثرلرک چوغالسه سنی ایجاب ایدیوردی [۱]. اثر لرینی خلقه او قوته رق بو صورتله معنوی براجر قازانمق ایسته یین مفکوره جی و خلقجی مؤلفلر، خلقک معنوی احتیاج لرینی، روحی تمایل لرینی نظر اعتباره آلاق باخصه اونی تطمینه چالیشیورلردی. بونلر، شه سز، اکثریتله عرب و عجم ادبیات لرینک بوتون اینجه لکلرینه و علوم شرعیه یه واقف کیمسه لردی؛ لکن، ممکن مرتبه بویوک برکتله یه خطاب، ضروری و مفید کوریورلردی.

آناطولی بکلرینک دائره لرنده هنوز اسکی تورک «اوزان» لرینه تصادف اولوندیغی بوسکزنجی عصر اثناسنده، خلق آراسنده ده «قصه خوانلق» وظیفه سی کوره ن کیمسه لر البته واردی؛ بونلر، یوقاریده ذکر ایتدی کمز ماهیتده اثر لری خلق مجلس لرنده او قومقله مکلف ایدیلر. اله کی وثیقه لره کوره، هر حالده هجری سکزنجی عصرده «اوزانلر» دن آیری بر «قصه خوان» لر زمره سنک تشکل ایتدیکی ادما اولونه بیلیر. سرایلرده بولونمه سی پک طبیعی اولان بو «قصه خوانلر» ک خلق مجلس لرنده او قودقلری ویا نقل ایتدکلری حکایه لر «صلصال نامه، حمزه نامه، عنتر نامه، اسکندر نامه، سلیمان نامه، رسم نامه، ...» قیلندن اکثریتله حماسی و منقوبی ماهیتده شیلر اولدیغندن، بو کبی قهرمانلرک مدحیله مشغول اولان بو قصه خوانلره داها دو قوزنجی عصر دن اعتباراً «مداح» لقبی ده وریلکه باشلامش [۲] و «قصه خوان - شه نامه خوان - مداح» تعبیر لری بوسیراده عادتاً مترادف کبی قوللانیمشسه ده، اون برنجی عصر دن اعتباراً «مداح» تعبیری داها زیاده شیوع بولمشدر.

[۱] ایلک متصوفلر، یدنجی محت.

[۲] «مداح» کله سی حقتده «ماقدونالد» ک اسلام آنسیقلوپه دیسنده کی «حکایه» ماده سنه باقکنز. اوننجی عصر عجم تذکره لرنده، شیعی تمایلاتنه مالک شاعرلر دن بحث اولونورکن اکثریتله «مداح اهل بیت، مداح ائمه دین» کی تعبیراته راست کاینیر. «سام میرزا»، «شمالی کاشی» آدی بر شاعر دن بحث ایدرکن: «قصه خوان و مداح و خواص کوست و در شاعری نیز دخلی میکند» دییه رک، «قصه خوان» و «مداح» تعبیر لرینی پک آز فرقه، عادتاً مترادف کبی قوللانمشدر. منشأ لری اعتباریله بر بندن تماماً فرقلی اولان بو مدلوللر، تکامل ادبی تأثیریله بزییله چوق مناسبت پیدا ایتدکلرندن و اکثریا عین آداملر بو صفتلری کندیلرنده جمع ایله دکلرندن، اوننجی عصر دن اعتباراً ادبی و تاریخی منبع لرک بولمیشلری مترادف کبی قوللانمه لر و فرق کوزه تمه مملری طبیعی کورولمه لیدر.

بزده «کزیده» لره مخصوص ادبیات، خلق ادبیاتندن هنوز لایقوله آریله دن اول، خلق آراسنده او قومغه مخصوص حکایه لر یازان شاعر و محرر لر چوقدی. مثلاً «جزوه نامه» صاحبی شاعر «جزوی» [۱] صوکر، سکزنجی عصر شاعرلرندن «یوسف مداح» کبی [۲] صنعتکارلر، مداحلنی وقصه خوانلنی اصلاعیب کور میورلردی. حالبوکه، دو قوزنجی عصر اثناسنده کزیده لره مخصوص مصنع بر قلاسیق ادبیات تأسس ایتدکن صوکر، خلقه عائد اولان هر شو کبی «قصه خوانلق» ده عیب کورولمکه وشاعرلر آراسنده بو طرز شیلر یازانلره اکلنیلیمکه باشلاندى: «قصه خوان حکایه سی، قصه خوان مجلسی، قصه خوانلق ایتمک» کبی تمامیه مزیفانه تعبیرات میدانه چیقدی [۳]؛ اسکی ادبی و تاریخی منبعلر مزده بوکا

عربجه ده «مداح» کله سی الیوم «تغنی ایدن دینچی» یا خود بوندن فرقت اولارلق «دبله ن مغنی» معناسنه کلیر [وه ژتای، آلمان شرق جمعیتی مجموعه سی، ۱۱، ۴۸۲] که، پروفیسور «سنوق هورغر ونیه» ده بونی تأیید ایدینور [Mekka, II, 8, 2]. - نه نو لیتانک یوقاریده ذکر ایتدیکنز آرینه مراجعت: ص ۹ و متعاقب. مصرده ۱۹۱۲ ده احمد بدوی تر به سنده اجرا ایدیلن بو بوک دینی سراسمه حاضر بولونان بو مؤلف، «مداح» کله سنک افاده ایتدیکی معنارک تبدلاتی اسبابی ایضاحه چالشمقده در. «مه ژوله» ده، همان مان عین نقطه نظره صادق قالارلق، موضوعلرنی دینی عنعنلردن آلان حکایه جیلره مداح، دنیوی عنعنلردن آلانلره قصه خوان دینلدیکنی، مؤخرأ، اهل سنت ذهنیتی دولایسیله، کندینه قدسیت عطف اولونان ذواتک مسیحی - طبق غربده «میستر» لره قارشو واقع اولان عکس العمل کبی - منع اولوندیفتندن، مداحک لادینی موضوعلره کیریشدیکنی سوبیلور. حالبوکه، یوقاریده ویریلن تاریخی تفصیلاتدن صوکر، بوتون بو جنس تخمینلره احتیاج قالمقده در. «قصه خوان» کله سنک صوکر زمانلره قدر «مداح» مترادفی کبی قولانیلدیغنی تأیید ایچون، ۱۱۸۷ ده تونلن شاعر «شفقت» - مدالیلی عثمان افندی زاده علی افندی - نک شو بیتنی ذکر ایدیه بیلیرز: «شفقتا فقره اولاده بونی سوبیلور» قصه خوانان زمان بر وارمش بر یوقش [تذکره شفقت بغدادی، ص ۷۱؛ خصوصی کتبخانه - مزده کی نسخه]. بو بیته شایان دقت اولان دیگر برجهت، مداحلرک «بر وارمش بر یوقش» دیه، طبق خلق ماصالارنده اولدیغنی کبی باشلامه لرینه اشارت ایدیله سیدر. حالبوکه مداحلرک هیچ بر زمان خلق ماصالاری سوبله مده کلرنی و مداح موضوعلرنک بو «فولکلور» موضوعلرندن دائما آری اولدیغنی بک این - بیلیمورز [Em. Gosquin, les Contes indiens et l'occident, 1922, p. 97].

[۱] جزوی حقنده عاشق چلی تذکره سنه و سائر ایلاک دورلره عائد تذکره لر مزه مراجعت.
[۲] سکزنجی عصر شاعرلرندن بو ذات حقنده باشقا هیچ بر معلوماتز یوقدر. شعرلرندن ناکافی بر قاج نمونه، «شیخ اوغلی» نک «کنز الکبرا» سنده در [تفصیلات «مسعود بن احمد» حقنده کی مقاله مزده در].

[۳] مثلاً «فغانی» نک - «فضولی» یه اسناد ایدیلهرک حتی مطبوع دیوانه ده کچیریلن - مشهور قصیده نونیه سنده کی «ختم ایله داستانی شروع ایت دعاسنه * طول ایتمه کل حکایتی مانبد قصه خوان»

عائد برچوق شيلر موجوددر [۱]. مع مافيه بوتون بوتزييفلره رنمأ، خلقك « قصه خوان - مداح » لره رغبتي متمادی صورتده آرتيوردی. « رساله تعريفات » صاحبي شاعر « فقيری » [۲]، اوننجي عصر مباديسنده :

بيلورميسك نهدر طالده مداح	بری بيله خلقي ايده اصلاح
اولا قدی کي پرستقامت	سوزنده اولمايه هرکز سقامت
لطافت سوزلرن درج ايده دایم	ظرافت درلرن خرج ايده دایم

بيتلريله ، اونارده نه کي اوصاف بولونمهي لازم کله چکني آ کلاتيور . کذلک « نعيما » کي بعض مورخلرده : « غزوات و جهاد اثنالرنده حروب اسلافه متعلق مناقب نقل اولونمق و شيرين زبان قصه خوانلر ناسک جمعيتکاهلرنده شهنامه وسائر حکايات مشهوره سويله مک ، يالان اکر کرچک ، محرک عرق شجاعتر ديمشدر » مطالعه بيطرفانه سييله ، بونلرک خدمت و قيمتي اعترافدن چکينمه مشلردر [۳] .

دوقوزنجي عصر دن اعتباراً هر طرفه تصادف اولونان و بويوک شهر و قصبه لرده خلق

بيتنده اولديني کي . ا. کي اثرلرزدن بوني مؤيد بر چوق مثاللر کتيريله بيلير . « اوزان » کله سي مؤخرأ قلاسيق شاعرلر مز آراسنده - مثلا « نابت » ک « اوزانلق ايله مه نابت حضور آصفده » مصراعنده اولديني وجهه - ناصل « کوه زه ، هرزه سويله ين » معناسنه قوللا نيمشسه ، « قصه خوان » کله سي ده عين معنای افاده ايتشدر .

[۱] مثلا « سفينه مولويه » صاحبي مشهور « نابت دده » نك حياتي و مناقبي حقنده اوغلي « خالص دده » طرفندن يازيلان مهم ائرده ، نابت دده نك ، بالمناسه ، « مولويلردن قصه خوان چيقيماز » ديدكي مسطوردرکه ، بونده کي قصد تحقير و تزييف ، هر صورتله ايضاحدن مستفيدر [دارالفنون کتبخانه سي يازمه لری صيراسنده] .

[۲] قالدان دنلي شاعر « فقيری » نك ۹۴۱ ده يازمش اولديني بو منظوم کوچوک رساله ، اوننجي عصر حياتي کوسترک اعتباريله پاك معينداردر : « وزير ، قاضي عسکر ، دفتر دار ، نشانجي ، آغا ، صولاق ، سلحدار ، چاوش ، اولاق ، الخ ... » کي مختلف مسالك اربابي اوچر ييتله تعريف ايدن بو اثر ، خالص افندي کتبخانه سي يازمه لری ميانده اسکي ۴۳۰ نومروده . قيددر : ديگر بر نسخهي « کورپلي » کتبخانه سنده ۲۷۹ نومرولو مجموعه ده ، ويکي بر قويه سي ده خصوصي کتبخانه مزده در . [« فقيری » حقنده لطيف ، عاشق چلي ، حسن چلي ، رياضي تذکره لرته باقکز : « لطيفی » و اوندن نقلاً « رياضي » نك « سليم اول » دورنده وفا تي سويله مه لری تماماً ياکليشدر ؛ چونکه « تعريفات » ، قانوني سلطان سليمان زمانده يازيلش و اوکا اتحاف اولونمشدر] . « اوليا چلي » : يوشاعرك اڭ زياده « بداهة » شعر سويله مکله معروف اولديني « قيد ايدر [ج ۱ ، ص ۳۴۷] .

[۳] نعيما تاريخي ، برنجي جلدده

حکایه جیلکنی تمثیل ایدن بو « قصه خوان - مداح » لر ، قلاسیق بر تحصیل کورمه مکله برابر،ینه آرزوق برتبیئه ادبیه آلمش کیمسه لردی؛ بالخاصه سرایلرده چوق یوکسک تحصیل کورمش صنعتکار « قصه خوان - مداح » لرده واردی که، بونلر، حکمدارلرک « ندیم » ی مثابه سنده ایدیلر . ایشته بونلرک قوتلی تأثیرلی آلتندیه ، ۹ - ۱۰ نجی عصرلرک « قصه خوان - مداح » ادبیاتنده ده ، قلاسیق ادبیاتله هم آهنگ اولارق، دائماًمزاید برعجم تأثیری کوزه چارپار . بوتأثیر یالکز ادبیاتده دکر ، اودور حیاتک بوتون شعبه لرنده ده عین صورتله موجوددر . آنجاق ، مثلاً « آنا پاجی » حکایه سی کی برطاقم محلی موضوعلرک اسکی عجم واسلام موضوعلری آراسنه قاریشمغه باشلامه سی ده، ینه بو عصر لرده در .

۳

اوغوز تورکلرینک قوردقلری بویوک کوچوک مختلف دولتلرده ، سائر اسلام سلطنتلرنده اولدینی کی ، حکمداری اکلندیرمکله مکلف ندیم ومضحکلرک موجودیتنه قولایلقله حکم ایده بیلیرز . نیته کیم ، آناطولیده سلچوقی سرایلرنده بیزانس ایمپراطورلرینک تقلیدلرینی یاپه رق سلطنتلری اکلندیرمکله چالیشان برطاقم مضحک ومقلدلرک موجودیتنی بیزانس منبعلری بزه بیلدیریور [۱] . بونلردن آری اولارق ده ، سلچوقی اوردولرنده وسرایلرنده ، فارسی قصیده لر وغزللر یازان شاعرلردن تماماً فرقلی ، برطاقم « اوزان » لرک بولوندیغنی شرق منبعلردن اوکره . نیورز [۲] . ایشته بو اعتبارایله ، سلچوقیلری استخلاف ایدن مختلف آناطولی بکلرینک ،

[۱] « آنا قومتهن » (وفاتی میلادی ۱۱۴۸ ده) دن نقلاً مه زه لک « تورک ادبیاتی » نده ، ص ۳۳۰ . « لوبو » ده بیزانس تاریخنده (۱۱۱۶ میلادی) وقایعنی یازارکن - ینه عین منبعدن نقلاً - سلچوقی سلطانک سراینده بیزانس ایمپراطوری « آلکسی » نک خسته لاق بهانه سیله قورقافلغنی کوستره ن صحنه لر تمثیل اولوندیغنی یازمقده در [سهن مارتن - بروسسه طبعی ، ج ۱۰ ، ص ۴۵۳] . بوايضاحات ، دها اوزمان ، بلکه ده برنوع اورته اویونک موجودیتی صورتنده ده تفسیر اولونه بیلیر . [۲] « چون قرص زر مشرق مغرب زاویه سنندن پنجان اولدی ، سپهدار کامکارلق عنانن بارگاه طرفنه مطوف بوردی : بر شیلان ومائده که آرزو نیاز معدده سی آندن ملاک الاله اب اولوردی ، بزدی ؛ وارباب غنا وملاهی پی حاضر ایتدیلر . شاهنشاه حضرتلرینک فتوحی اوزرینه الحان جان پرورله کوینده لک ایتدیلر ؛ وآلپلق وبهادرلق ذکرینی که عساکر منصوره اولکون تقدیم قیلمشلر ایدی ، اوزانلر وقوبوزجیلر الفاظ غرا برله رسیل حکایت ایتدیلر » [هوتما ؛ مختصر سلچوقنامه ابن بیی ، ترجمه سی ، ص ۳۸۴] .

سرایلر ندم ومضحكك، مقلدك، اوزانلر وشاعرلر بولوندمق عنعنه سنى سلچوقلردن آلدقلىرى پك صريحدر. حيات عموميه نك بوداخلى وصميمى صحنه لرينه عائد تاريخى وثيقه لر پك محدود بولونديغى جهته، آناطولى بلكرينك وبالحاصله تاريخى داهايى مضبوط اولان عثمانى حكمدارلرينك سرايلر ندمه نه كچي مقلد ونديملر بولونديغى ايجه بيله ميورز. يالكز، «ييلديرم بايزيد» ك برعرب نديم مضحكى اولوب، وزيرلك مهر وضائده بولونمغه جسارت ايدمه دكلى حدتلى دقيقه لرده، بعض مهم مسئله لرى اونك لطيفه پردازلغى سايه سنده حله موفق اولدقلىغى بوتون مورخلر يازيورلر [۱]. كذلك، «چلبى سلطان محمد» دورنده، قارامان بكنك «خرمن طابنه سى» لقبيله معروف بر نديمى اولديغى ده بيلورز [۲]. بو نديملر عين زمانده «مقلدك» و «قسه خوانلق - مداخلق» وظيفه سنى كوردكلى ده سهولته تخمين اولونه بيلير.

سراينده اوزانلر بولونان «ايكنجى سلطان مراد» ك [۳] زمانده، «بروسه» ده «حاجى قسه خوان» اسمنده برينك موجوديتى، بروسه لى شاعر ونقاش «صنى» نك بر منظومه سندن استدلال ايديورز [۴]. بو آدام، بلكه ده حكمدار ك سراينده مستخدم متعدد قسه خوانلردن برى ايدى. بو احتمالى تايد ايتك ايچون، ۸۸۳ ده «فاتح سلطان محمد» ك سراينده «مصطفى» آدى [۱] ييلديرم، بردفقه قاضيلر ك سوء استعماللرينه قيزه رق هپسك اعدامنى اسرايتديكى زمان، يزانسدن كيشيش كتيره مك لطيفه سيله بوكا مانع اولان بومضحك ومقلدك لطيفه لرى حقنده او دور منبعلر ندمه معلومات واردر [«كيزه» نك نشر ايتديكى آنونيم «تواريخ آل عثمان» دن (تورجكه متن، بره سلاو، ۱۹۲۲-آلمانجه ترجمه سى، لاپريغ، ۱۹۲۵) باشلايه رق، مطبوع غير مطبوع بوتون منبعلر بو خصوصده عين معلوماتى تكرار ايدرلر. اوزون وحتى فائده سز اولاجى جهته بوراده اونلر ك آبرى آبرى ذكرندن صرف نظر ايتك. اواياچلى بونك «كورحسن» ناميله ياد اولونديغى سويله بهرك مشهور كيشيش حكايه سنى آكلاسيور؛ وكندى زمانده بونك احفادندن مشهور قارا كوزجى، مقلد، نديم، قسه خوان «محمد چلبى» يي ذكر ايديور: ج ۱؛ ص ۶۵۲.]

[۲] تاج التواريخ، ج ۱، ص ۲۷۵ - ۲۷۶

[۳] «برتراندون دولابروكييه» ك سياحتنامه سى، شه فخر طبعى، ص ۱۹۲ و ۱۹۸

[۴] بوشاعر حقنده فضله تفصيلات ايچون «غرب توركلر ندمه نقش تاريخى» آدى در دست نشر اثرمزه مراجعت ايديكز. «صنى»، خصوصى كتبخانه مزده ك ديواننده، حمام سلطانيدن باحث بر منظومه سنده «حاجى قسه خوان» دن شو صورتله بحث ايديور:

هزاران آفرين اولسون بوجامى به كيم آنك
 درازايلر نسانده زبان هم آب وهم آتش
 جهانك فخرى حاجى قسه خواندراول كه ويرمشدر
 انك دست امورينه عتاز هم آب وهم آتش

بر « قصه خوان » ایله، « بلبلان لال » و « عمر » آدی ندیملرک موجودیتی خاطر لاته بیلیرز [۱].
ینه بودور شاعر لرندن « عجم حامدی » نك تورکجه و فارسی دیوانی سایه سنده « خلیل » اسملی دیگر
بر قصه خوانک موجودیتی ده بیلورز [۲]. اونجی عصر دن اعتباراً « قصه خوانلر » ک
هر طرفه چوغالدینی پک طبیعی ایسه ده، وثیقه لرک کفایتسز لکندن، آنجاق، معروف شاعر
« لامی » نك دوست و معاصر ی آنقره لی « عوض » ک آدی معلومدر [۳]. تذکره صاحبی
« عاشق چلی » ، اونجی عصر ده « حمزه نامه او قویان قصه خوانلردن » بحث ایدرسده [۴] ،
بونلرک اسملری حقنده فضله معلوما تمز یوقدر . یالکز ، « ایکنجی سلطان سلیم » ک سر اینده
« نقاش حسن » و « چوق یدی رئیس » ایله بونلره مماثل داها بر طاقم مقلد و مضحکرک بولوندینی
بعض تاریخچرده مقیددر [۵]. ایشته یینه بو عصر اثناسنده « استانبولی وحدی » نك یازدینی

[۱] تاریخ عثمانی انجمنی بجمعه سی ، جزؤ ۴۹ - ۶۲ ، ص ۷

[۲] فاتح دوری شاعر لرندن اولان « عجم » لقبی « حامدی » حقنده - ابراهیم عجزی افندی طرفندن
مستسخ بر نسخه سی دارالفنون کتبخانه سنده بولونان - قارامان تاریخنده ایجه تفصیلات واردرکه ،
مقدما نجیب عاصم بک طرفندن « مجهول بر شاعر : ملا حامدی » نامیله خلاصه « اقدام » ده نشر
ایدیلشدر . حالوکه « حامدی » هیچ ده اوله ظن ایدیلدیکی کبی مجهول بر شاعر کلدر : کندیبی واوغلی « جلیلی »
حقنده مثلا بلینغ کلدسته سنده معلومات اولدینی کبی (ص ۴۵۴) ، فارسی شعر لرندن مهم بر قسمی ده
عطا بکک اندرون تاریخنده (بشنچی جلد) مندرچدر . دیوانک تاریخ انجمنی کتبخانه سنده کی
نسخه سندن باشقا موزه کتبخانه سنده ده کوزله بر نسخه سی موجوددر . او دور حیات سیاسی و ادیبه سی
حقنده مهم معلوماتی احتوا ایدن بو اثره و « حامدی » یه دائر یاقینده مفصل بر مقاله نشر ایده جکزه .
عین زمانده شاعر ده اولدینی آکلشیلان « خلیل قصه خوان » حقنده کی قطعه شودر :

گفت شعری بد خلیل قصه خوان   کفتمش خوبست و راضی نیز نیست
گرچه بد کفتمست بسیار این غزل   کتر از شعر ریاضی نیز نیست

[۳] « لامی » نك منشآتنده آنقره ده قصه خوان عوضه یازیلش - بری چغتایچه - ایکی مکتوب
ایله یینه اونک ایچون روم ایلی کتبخانه سی « سنان چلی » یه یازیلش کوچوک بر توصیه نامه موجوددر .
کرک مکتوبلر کرک توصیه نامه ، « قصه خوان عوض » ک اولدنجیه یوکسک ادبی تربیه آلمش اولدینی ،
« توارخ و قصص سالفه یه » وقوفی ، عین زمانده ظرافت و بدیهه کولغنی کوسترمکده در [خصوصی
کتبخانه مزده کی نسخه] .

[۴] مثلاً، یوقازیده بحث ایتدی کمز « هاشمی » نك ترجمه حالی یازدینی صیراده .

[۵] تاریخ جور ی چلی ، ج ۱ ، ص ۱۰۹ : « و نقاش حسن و چوق یدی رئیس که لطائف
و شیرین کار قلده تقلید ایله موتایی کولدورر عجائب مضحکار ایدیلرکه استماع ایدن کران جان تقلا دخی
کوله کوله اولورلردی . بونلره معادل نیجه مقلد و مضحکار مجلسلرنده نشاط بخش ایدزلردی [« تاریخ
جوری چلی » نامیله باصیلیمش اولان بو تاریخک مؤلفی ، ادرنه لی « عرفی محمود آغا » در ؛ اثرینی

«بوزسالی خواجه عبدالرؤف حکایه‌سی»، خالق آراسنده «آناپاجی» حکایه‌سی دییه بویوک برشهرت قازانمشدی [۱]. اوننجی عصرک صوگ سنه‌لرینه دوغرو استانبولک هرطرفنده قهوه‌خاندرک چوغالمه‌سی اوزرینه، بورالرده «قصه خوانلر» ده مبدولاً تضادف ایدیلمکه باشلاندى [۲]: «اولیا چلی» نك، اون برنجی عصر تورک حیاتی چوق‌ده‌رین بروضوحله

۱۱۷۲ ده قلمه آلارق اوچنجی سلطان مصطفی‌یه تقدیم ایتشدیر؛ خط دستیه محرر بویکی جلد «مفهوم‌التواریخ» ی، ایوم ملت کتبخانه‌سنده‌در. ادرنه بوستانجی باشیسی سوخته حاجی علی آغانک اوغلی اولوب ۱۱۹۲ ده وفات ایتش وشینی چلی جامی جوارینه دفن اولومشدر. باقکز: دوقتور رفعت عثمان، ادرنه رهناسی، ۱۰۵.

(۱) مشهور «تاج‌زاده جعفر چلی» نك اقریاسندن اولوب اصل اسمی «جعفر» در. «سپی» ادرنه‌لی، «لطیف» ایسه استانبوللی اولدیغنی تصریح ایدرلر. «عاشق چلی» یه کوره جعفر چلی نك همتیه دیوان کتبی اولارق دایما اونکله همیزم اولمش و نهایت ادرنه‌ده خاصه خراج امینی ایکن وفات ایتشدیر. «سپی» نك ادرنه‌لی دیعه‌سی - او دوری داها اینی بیلمه‌سی اعتباریه - شایان ترجیحدر. یازدیغنی حکایه نك «کندی زاده طبعی و اختراع خاصی» اولدیغنی سوبله مکده تذکره‌جیلر منتقددر. موضوعنی بومی حیاتدن آلدیغنی صراحة آ کلاشیلان بومهم حکایه نك نسخه‌سنه مع‌الاسف تضادف ایدمه‌دکسه‌ده، آراده بر بعض منظوم پارچه‌لرده بولوندیغنی «عاشق چلی» نك نمونه اولارق نقل ایتدیکی شو غزلدن آ کلابورز:

کرم اولوب اول مهلقا سوز و صدای ساز ایله	باش آجیق چوزدی صاچنی رقصه کیردی نازله
چرخه کیرمش صانه‌سک خرشید عالم‌تابدر	زهره‌در یا رقص ایدر کوکدن اینوب اغزازله
کیکه رفتار اوکره تیرطاووسه جولان کویستر	عشوه لر تعلیم ایدر پروانه به پرواز ایله
شیوه رفتارله کفتاره کلدی چنک ودف	اوقودی بومقردی آنلر لطیف آوازله
هی مدد یغمايه ویردی خاتمان صبری	نیلیم ن وحد یا اول دلبر طنازله

«سپی» بو حکایه نك «بین‌الناس معروف ورندان آراسنده موصوف» اولدیغنی سوبله دیکی کپی؛ «لطیف» ده: «اوصاف زنده خوب تعبیرلری واقوال احوال پیره‌زنده لطیف تقریرلری وارددر» دییه‌رک، ماهیتی حقنده آز چوق بر فکر ویریور. هر حالده بو حکایه نك اولدیغجه مصنع بر اسانله یازیلقله رار، مؤلفک، اثرنی قولایقله و ذوقله اوقوتیه بیلمک ایچون ره آلیست بر طرز تعقیب ایتدیکی آ کلاشیلمقده‌در. اوله کورونیورکه، خاییده موضوعلردن و ترجمه‌لردن خوشلا تماندیغنی جهته «هوس نامه» آدی معروف مثنویسی تماماً محلی حیاتدن آلان «تاج‌زاده جعفر چلی»، کندی تریبه‌کرده‌سی «اولان «وحدی» ییده بالخاصه محلی موضوعلره دوغرو سوق و اماله ایتشدیر [سپی، ۱۱۵؛ لطیف، ۳۵۷؛ عاشق چلی، خصوصی کتبخانه‌مژده‌کی نسخه].

[۲] «قهوه طقوز یوز اللی حدودنده کیلر ایله رومه کلدکده عظیم انکار اولونوب حرمتنه قتوا ویردیله. یانیق اولدوغندن غیری دورو جمعیت ایله ایچیلمه‌سی فسقه‌یه تشبهدر دیدیلر. ابوالسعود ایتدیگدن نقل ایدرلرکه کتورن کیلری دلایروب قهوه یوکلریجی دکزه غرق ایتدیردی. لکن بو توزکیات مجموعه‌سی - ۲

کوسترن سیاحتنامه‌سنده ، مداح و قصه خوانلرک عمومی حیاتده کی موقعلرنی آکلانان اوقدر بارز صحیفه‌لر واردرکه ، سرایلرده یتیشن - ترجمه جالاری هرناصلسه مضبوط - برقاچ مداحدن بحث ایتمه‌دن اول ، بو صحیفه‌لری بورایه نقل ایتمک مجبوریتنده یز .

« اولیا چلبی » بزه ابتدا استانبولده سلطانلرک، وزیرلرک، کبرانک سرایلرنده موجود مداحلردن و اونلر آراسنده کندی مسلک‌لرینک منشا‌ی حقنده موجود عنعنهلردن بحث اییدیور : [اصناف مداحان سلطان و وزرا و اعیان . - سکسان عدددر . بو طائفه تحت روانلر اوزرنده اللرنده چوکان بللرنده مجموعه‌لر اولوب فصاحت و بلاغت اوزره قصه‌خوان اولارق عبور ایدرلر . پیرلری « صهیبرومی » درکه حضرت رسالتک مداحیدر . بو ذات زمان جهالتده « عنترنامه » اوقوردی . بعده « حمزه‌نامه » پی تنظیم ایتدیلر . هجرتک ایکویز آلتش بر سنه‌سنده « ابوالمالی » بو تألیفه آب و تاب و یروب آلتش جلد ایتدی . مداحان روم بو آلتش جلدی فهرست اتخاذا ایدهرک اوچیوز آلتش جلد حمزه نامه یامشلردر . « صهیبرومی » حضور نبویه احد ، مکه ، بدر ، حنین غزالرنی اوقودقجه ، حضرت رسالت کسب فخر ایدهرک صهیبه احسانلر ایدردی . صهیبر حقنده

منعلر و شدتلر مقید اولمایوب ویریلن فتوالر وسویله‌نن سوزلر خلقک قولاغنه کیرمیوب بر بر قهوه خانهلر آچیلوب عظیم شوق و رغبت ایله بر یره کلوب ایجدیلر . خصوصاً کبف اربابی کیفلرنی تقویت ایدر حیات بخش برحالت اولقله بر فنیجان اوغورینه جان ویرمک قتلرنده جائز اولدی . آنلر زمانندن سوکر اکلن مفتیلر جوازی ایله افتا ایدوب بستان زاده مرحوم بر مفصل و منظوم فتوا ویردی . قهوه خانهلر کاه منع و کاه رخصت ایله برقاچ سنه بومشوال اوزره سوروندی . بیک تاریخندن سوکرا انکار اولونمهدن قالدی . هر یرده رایکان ایچیلوب هر سوقاق باشنده بر قهوه خاهه آچیلدی . قصه خوانلر و چنکیلر ایله خلق ایشدن کوچدن قالب کار و کسب معطل اولدیغندن غیرى پادشاهدن کدایه وارنجه خلق بربرینی کسوب بیجمله اکلنورلردی . مرحوم غازی سلطان مراد خان ۱۰۴۲ اواخرنده بو احواله واقف اولوب خلقه شفقت و نصیحت یوزندن عموماً ممالک محروسه‌ده واقع قهوه خانهلر بوزولوب من بعد آچیلماه دیو فرمان ایتدیلر . اول زماندن بری دارالسلطنه قهوه خانهلری قلب نادان کبی ویراندیر . کیرو آچیلور امیدیه بر زمان اصحابی بوزمایوب قاپامشیر ایدی . سوکرا اکثری بلکه جله‌سی بوزولوب غیرى دکان یاپیلدی . لکن استانبولدن غیرى شهر وقصبه‌لرده کالاول آچیلوب ایچیلور » [کاتب چلبی ، میزان‌الحق ، ۱۲۸۰ طبعی ، ص ۴۵ - ۴۷] . قهوه‌نت و قهوه خانهلرک تاریخچه‌سی حقنده مفصل معلومات آلتق ایچون « آره‌ندونق » ک « اسلام آنسیقلوپه‌دیسى » نه یازدیغی « قهوه » ماده‌سنه باقکنز . بزده مملکت‌مزرده قهوه و قهوه خانهلر حقنده یاقینده کوچوک بر تدقیقنامه نشر ایتمک امیدنده یز .

«فردوس الاخبار» ده. «اول من یسقی..» حدیث شریفی روایت بو یورولمشدرکه، معناسی، قیامت کوننده حوص کوژدن اولاه صهب رومی ایچر دیمکدر. یوز اون یاشنده وفات ایشدر. قبری سیواس شهرینک جانب شرقیسنده یالچین بر قایا اوزرنده کی آستانه عظیم ایچنده در. حضور نبویه کهرنی حضرت علی باغلامشدر» [۱].

ینه عین سیاح «بروسه» و «ارضروم» قهوه خانهلریله «ملاطیه» مسیرلرندن بحث ایدرکن، «مداح - قصه خوان» لرك خلق آراسنده کی موقعلرینی، حکایهلرینک موضوع و ماهیتینی کویسترن شو تفضیلاتی ویرمکده در: [بروسه نك یتش بش قدر قهوه خانه سی واردر. مطربان خوانندکان یومیه اوچ دفعه حسین بیقرا فصللری ایدرلر. هر قهوه خانده غزلخوانلر واردرکه انسانی مست ایدرلر. سرچشمه مداحانی «قربانی علیسی حمزه» نامنده بر یکانه عصر ایدی. مداح «شریف چلی» شهنامه فردوسی اوقویچه فردوس ملکترینی حیران ایدردی. قصه خوان «حرشنه محمود»، «قارافروز»، «تیره لی علی بک»، «اباسلم تبرداری» اوقومه ده کویا صاحب سیروسی ایدیلر. قهوه لرینک اولوسی اولوجامع دیننده کی امیر قهوه سیدر. کان اعیان مزین و منقش بر قهوه اولوب محبوب جهان رقاصلری واردر. قهوه اولو جامع دیننده اولدیغندن مؤذن حی علی الصلوة دینجه قهوه ده کیسه سه قالماز. هپسی جامعه کیدرلر. بروسه اهللسی غایت مصلیدر. قهوه لری برر مکتب عرفاندر؛

[۱] اولیا چلی سیاحتنامه سی، ج ۱، ص ۵۲۵. — اولیا چلی آیریجه سیواسدن بحث یتدیکی صیراده، «صهب لک تریه سی و منقبه لری حقتده معلومات ویرمکده در: اوکا کوره آدی «عبدالوهاب غازی» در؛ حضرت علی کهرنی باغلامش و بوتون دباغله پیر اولمشدر: «حضرت عصرنده بوصهب اوله ماهر برشاعر و مداح رسول و غزوات حضرت حمزه اولوب اشتهار ایتش. زماننده آنکله مباحثه علم ایتکه و امتحان فن شعر اولغه امر و القیس و حسان و رضوی بلخی بیله قادر دکلدردی. حضرت رسول حضورنده و جمله اصحاب کزین آراسنده قصه خوانلق ایدوب جمله مداحلرک سلسله سی آکا منتهی بولومشدر. . . . امویلر خسیس ولیم اولدقلرندن آنلر ایله الفت ایده میوب عالم سیاحته دوشدی. حتی یزید پلید زماننده دشت کر بلاده امام حسین طرفنده بولونوب اول حادثه پرملالدن داغ درون حاصل ایدرک بصریه فرار ایتش و اوراده دخی قرار ایده میوب دیار عجمده خیلی کزه رک آخر وطن اصلسی اولان سیواس شهرینه کلوب حالا قبری ارلان قایا اوزرنده بر عاز قدیم ایچره خلقدن مزویانه طاعت و عبادت ایله مشغول ایکن بعضیلر «قیصر رومک قیزی آکا و اول دخی قیزه محبت ایده رک برتد اولدی دیرلر». حاشا ثم حاشا. . . اول حوالیده بیچلرین اسلامه کتیروب و کامل یوز اون سنه معمر اولوب بیجه مجتهدین بو ذاتدن و «بابارتین هندی» دن مسائلیلر شرعیه اخذ ایتشدر» [اولیا چلی، ج ۳، ص ۲۰۶ - ۲۰۷].

شرفیاز قهوه‌سی، سردار قهوه‌سی، جین مؤذن قهوه‌سی مشهور لیدر . . . ارضرومده ارباب معارفک اکلنجه‌سی مداح حمزه باصفا «قصاب قورد»، شب‌باز و خیالباز «قندیلی اوغلی»، دیاربکرلی یحیی‌شا کردی خواننده «ویسی چلی» اک مشهور اهل معرفت لیدر . . . یو مسیره‌نک هر کوشه‌سنده کونا کون صحبتلر اولور . کیمی مباحثه علم ایدر، کیمی ادبیات و اشعار او قور، کیمی مداح و قصه خوانلری دیکلر، کیمی مقلد و مضحک‌لرله اکلن نور. کیمی ساز و کیمی سوز ایله طرف طرف حسین بیقرا فصللری ایدر لرکه، وصفنده لسان قاصدر «[۱]» .

اون ریجی عصرده قهوه‌خانه‌لرده «مداح - قصه خوانلر»ک ناصل چوغالدیغنی کوسترمک - و اولیا چلی ایله کاتب چلبینک افاده‌لرینی تأیید ایتمک اوزره - «کلدسته ریاض عرفان»ده موجود بر فقره پک معینداردر: هجری ۱۰۲۵ سنه‌سنده «رازی» افندینک بروسه قاضیلغی اثناسنده قهوه‌خانه‌لرده مداحلر پک چوغالمش؛ بر کون بروسه‌لی شاعر «خیلی احمد چلی» قهوه‌خانه‌ده اوتورورکن، مداح «بدیع و قاسم» حکایه‌سنی آ کلاتیورمش؛ قهوه خلقی، حکایه‌ینی اولیه صمیمی بر علاقه‌یله دیکلیوزلر مشکه، بر قسم «بدیع» ی دیکر قسم‌ده «قاسم» ی ترجیح ایدوب، کندی قهرمانلرینک آدی آ کیلدیقه نعره ووزویورلر مش. «خیلی چلی» ده قاسمک طرفدارلری میاننده اولوب اپی جوش و خروش کوسترمش . مخالف طرفدن «صاچاقچی زاده» آدی یاوه‌کو بر حکایه‌جی، کوزنده معلولیت بولونان شاعرله اکلنمک ایچون «هانکی کوز کزله کوردیکیز؟» دییه تعریض ایدنجه، زاواللی شاعرک اختیاری الدن کیده‌رک ایکی خنچر ضربه‌سیله حریفی اولدورمش . مؤخرآ، احمد پاشانک مشهور «طوته‌لم ایکی الی قانده ایش قانی کرم» مصراعنی تضمین و تخمیس ایدرک «رازی افندی» یه تقدیم ایتمک صورتیه جزادن قورتولان حدید شاعرک [۲] بوماجراسی، هراعتبار ایله پک

[۱] اولیا چلی، ج ۲، ص ۲۵، ۲۱۵؛ ج ۴، ص ۱۸

[۲] «خیلی پک» سپاهی زمره‌سندن ابراهیم بکک مخدومی اولوب بروسه‌ده طوغمش وعاصمی محمد افندیبن او قودقدن صوکر ابااسنک مسلکته کیرمشدی . رازی افندیبنک همته‌له بو بادره‌دن قورتولدقدن صوکر استانبوله کیتمش وبعض کبرایه حلول ایله سپاه کاتبی اولمشدی؛ ۱۰۴۰ ده خسرو پاشا ایله بغداد سفیرینه کیده‌رک شهید اولمش و «امام اعظم» جوارینه دفن اولونمشدر . بر نعتنک صوکننده کی «دویمایه جان ضعیفم سکرات موتی» اولهیم نوش ایدیچک جام سمران «تغیسی بو صورتله حاصل اولمشدی . بغداد سفیرینه کیده‌رکن سویله‌دیکی «بزمه عزم رزم فتح بغداد

معنیداردر. کورولورکه «مداح - قصه خوانلر» یالکزسر ایلرده، کبراحفالنده دکل، خلقک هرصنقی آراسنده بویوک بررغبته مظهر اولیوردی. مملکتک هرطرفنده عصرلردن بری برچوق دکرلی مداحلر یتیشدیکی، حتی برچوق - تخلی حیاته عائد - حکایه لر ایجاد وتقل ایدلیدیکی حالده، مع الاسف بوکون بونلردن همان هیچ برشی قلامش [۱]، بوتون تدقیقا تمزه رغمأ، اسکی تاریخ و تراجم کتابلر مزده شهنامه خوان ومداح اولارق طوپنی طوپنی اوچ بش اسمه تصادف ایدیله بیلمشدر. آنجاق شعرا سلسله سنه داخل اولوق صورتیه اسملری و ترجمه حالاری بودرجه مضبوط قلابیلمش اولان بو ذوانک حکایه لرلندنده، مع الاسف، اورته ده هیچ برشی موجود دکل کبیدر.

۴

ساخته برتصوف کسوه سی آلتنده صاقلانهرق کرامتراطاسلابان سوقاق شیخلرینه اینانه حق قدر صافدل وعقلنجه «وحدت وجود» مسلکنه قائل اولان اوچنجی «سلطان مراده»، مقلد ومضحکله، قصه خوان ومداحلره پک زیاده مراقلیدی. کندیسندن بحث ایدن بوتون مورخلر، اونک بومراققی کمال اهمیتله قید ایتشدردر [۲]. ایشه، بلکه بو سایه ده درکه بو

ایله بن کلسون. غزا اجرین شهادت رتبه سن یاد ایله بن کلسون «مطالعی غزلی، بسیط اولقله برابر چوق صمیمی در. وفاتنه «جوری» شو تاریخی سویله مشدر:

اولوب لب تشنه «خیلی» کربلا ده خون اعدایه شهادت شربتن نوش ایلیوب کامدان بولدی
بو مامکاه فاییدن کذر ایتدکه تازینخن دیدی هاتف بقایه کوچدی خیلی مزلان بولدی
بلیغ: «مرحوم مزبور بر شاعر پاک لهجه سلیس الادا، بی تکلفانه مضمون پرورلکده عدیم
المثل وبی همتا ایدی، طرزنده تقدیرانده بولونیورکه، ایچه مبالغه لیدر. فضله تفضیلات ایچون [کلدسته،
ص ۴۶۳ - ۴۶۷].

[۱] برطاق اسکی مجموعه لرده بعضاً بوکمی محلی حکایه لره تصادف ایدیلرسه ده. چوق نادردر. عزیز استاد مز ولدچلی افندیکنک خصوصی مجموعه لرنده بوتورلو بعض حکایه لره تصادف ایتدیکی خاطرلایورم.
[۲] «... اکثر ایامده ممالک محروسه ده وممالک عرب و عجمده اولان خوش الحان ونغمه کداز و سازندکان ممتاز وشیرین کفتار قصه خوان وارباب لهو علی طریق المناوبه داخل مجلس هایونلری اولوب اظهار شطارت ومهارت ایتلرله الطاف کریمانه لرندن آووج آووج آلتون احسانیه خندان اولورلردی. حتی مسخره تک بری شطارت ومهارتن تمام ایدوب پادشاه انعام ایدمکی محلده یوق خنکارم، بوکون بن آلتون ایسته مم، یوزدکنک ایسته رم دیدی. سبی سؤال اولوندقده، هله اللی دکنک وورک، سوکرا سؤال بویورک دینجه، وورولسون دیو فرمان اولوندی. چون دکنک

دورده سرایده « شهنامه خوانلق » ایدن شاعر شروانی « نطقی » بی [۱] ، و « مداح اکلنجه » بی بیلورز . حتی « بروسه لی بلیغ » ، بو مداح ایله شاعر بروسه لی « جنانی » آره سنده کچن پک تحف برماجری آکلاتیور: بو روایت کوره حکمدار « اکلنجه » نک مضبوطی اولان حکایه لری ، مکرراً دیکله یه دیکله یه صیقلمش ؛ قریحه سندن یکی حکایه لر ابداع ایده بیله جنک بر شاعر بولوب اوکا بر حکایه مجموعه سی ترتیب ایتدیر بیه سنی ندیملرینه امر ایتمش ؛ اونلرده شاعر « جنانی » بی بو ایشه مأمور ایله مشلر . بو حکایه مجموعه سی دوغرودن دوغرویه حکمداره تقدیم ایدیله چکی جهته ، تذهینه اعتنا ایدیلکده ایتمش . مسئله بی هرناصله دویان « اکلنجه » ، هم زاواللی شاعره فنا بر اوپون اوینامق همده سرایده کی موقعی صاعلاملاق ایچون تذهیبی ایله ایشی اویدورر و « جنانی » نک بو یکی حکایه لری بر بر حکمداره نقل ایده ر. نائل اولاجنی جائزه خولیا سیله اثرنی بر آن اول اکاله چالیشان و « اکلنجه » نک دیسه سندن بی خبر اولان زاواللی شاعر ، نهایت اثرنی اکیال و تقدیم ایله رسده ، بونلری وقیله اکلنجه دن بر بر دیکله مش اولان حکمدارک بویوک بر احسانی کوره من [۲] .

الی اولدی . طورک بر اورتاغم واردر ، الیسین دخی آکا وورک ، دیدی . اورتاغک کیمدر دینلکده ، بروستاخی درکه سزدن آلدیم انعام واحسانک سنی بن کتوردم دیو نصفی آلدن آلور ، هر آلدیم احسانه اورتا قدر ، بو کونکی دکنکک نصفی دخی انکدر ، دیدکده ، پادشاه حضرتلری بو لطیفه دن غایت حظ ایدوب فرمان ایدوب بوستاخی بی کتیردیله و الی دکنک دخی و وردیله ، ومن بعد مسخره لردن ننه آلتاسون دیو محکم نیه ایله دی . » [ساخته جوری عرفی تاریخی ، ج ۱ ، ص ۱۲۷ - ۱۲۸] . مراد نائیک بو مراقفی ساثر تاریخی منبعلرده تأیید ایده ر . دها شهزاده لکنده مغنیسه . خلوتیه رجالتدن قسطمونیل شعبان افندی خلفا سندن امی وشارلاتان « شیخ شجاع » ه انتساب ایتمسدی [شقایق ذیلی ، ص ۳۶۴]

[۱] « نطقی : هلال وجودی افق ولایت شرواندن ظاهر و عیان اولمشدر ... قصه خوانلقده نادره زمان و شهره دوران اولق تقریبی ایله نظر اکسیر اثر سلطان جهان فرمانفرمای زمین وزمان حضرت مراد خاله مغبوط و محمود اقران اولق مرتبه سنه نائل اولمشدی . حالا شکرستان مجلس شاه جهانده شکر مکرر لطف واحسانیه نطق فصیح برطوطی شیرین زبانه وکلستان صحبت سلطان زمانده کل صدبرک انعام فراوانی شوقیه اداسی ملیح بربلبل هزار دستاندر . بی نوع انسانک مابه الامتیازی نطق در دیو طوطی طبعی دایما کویا اولوب بلبل طبع هزار دستانی حالتجه نغمه سرادر » [حسن چلی تذکره سی ، خصوصی کتبخانه مرده کی نسخه] .

[۲] کلدسته ریاض عرفان ، ص ۴۵۹ : « غضنفر آغا نام باب السعاده آغاسی حالته مرحمت ایدوب جزئی احسانه تطیب ایتمشدر . دارالسعاده آغاسنه تخصیص ایدوب یازدقلمی غلطدر . زیرا اول وقتده قانی آغالردن غیر اویا یوب سلطان سلیمان مرحوم هضرنده ظهور ایتدی . »

«ذیل شقایق» مؤلفی «عطایی»، بو واقعه‌یی بوندن براز داها فرقلی اولارق آکلاتیرکه ، «جنانی» نك داها بو حکایه مجموعه‌سی تنظیمدن اول حکمداره انتساب ایتمش اولدیغنی کومسترن او پارچه، شهه سزداها شایان اعتماددر: سلطان مراده بدایع آثار عرض ایله دکه مظهر جوائز بی شمار اولوب اول بابه کی غریب و عجیب وادیلردن سوز قویاره شد. کاهی خانه ویراندن شکایت ایدوب احسانه بهانه ، کاهی ذخیره فقداغنی حکایت قیلوب رجای بهای ترخانه ایدردی . کاهی اولاد و عیال ایچون تمنای جهاز ، کاهی بر احمق خدمتکاری ایله سرگذشتی بیانده تحریک خامه لطائف پرداز ایدوب انواع مضحکات و طرفه طرفه حکایات انشا ایلردی . مرویدرکه سلطان مراد خان تواریح و آثار و نوادر اخبار استماعنه مائل اولمقله امر ایدر لکه ناشنیده حکایات ایله بر مجموعه خاطر فریب جمع و ترتیب ایله که لیالی اشتهادما کنمکه قابل عبر و عجایبی مشتمل اول . جنانی چلی دخی مجموعه خزانه حافظه‌سی اولان نوادری در چ ایدوب کتابی اتمام ایتد کده «بدایع الآثار» دیونام وضع ایدوب برکاتب خوشنویسه یازدیرر ، وجدول ایچون مذهبه ویریر . قصه خوان شاه جهان اولان «درویش اکلنجه» بو قصه دن آگاه اولوب مذهبه ایله آشنا اولور؛ و هر جز و که جدول ایچون کلور ، تمامها حکایاتی حفظ ایدوب حضور پادشاهیده نقل ایدر . بو تیره اوزره نقل حکایاتی تمام اولدقده کتاب دخی حلیه ختام بولوب حضور پادشاهی به عرض اولونور . جنانی درد مند جوائز بیکران امیدیه باب عالیده نکران ایکن پادشاه عالیجاه نگاه افکن صفحات کتاب اولدقده ، بز ناشنیده حکایات ایسته دک ، بو خود بزم اکلنجه نك مثلرندن آنجاق ، دیوالتفات بو یورمز لر . قاپی آغاسی غضنفر آغا جزئی احسانله خاطرینی تطیب ایدوب ، اکلنجه نك تکرله مه لرینه خلعت انشا ایله رونق ویرمشسکز و اول جواهر غلطانی سلک عبارته چکوب خیلی زحمته کیرمشسکز دیدکده ، جنانی منفعل اولوب یمینلر ایدر . بالاخره مذهبک غدیری عیان و بوتقش غریب دیلرده داستان اولور» [۱] .

بروسه لی محمد افندی اسمنده برینک اوغلی اولوب بروسه ده مرادیه جوارنده طوغان «مصطفی جنانی» ، «معلم زاده افندی» دن ملازم اولارق اونک استانبول قاضیلغنده کتابت و نیابتنده بولونمش و آناتولی قاضی عسکر لکی زماننده کندیسنه «قره سی» ویریشدی . قرق آقچه ایله مدرسه دن معزول ایکن ۱۰۰۳ محرمنده «مولانا محی الدین» رینه بروسه ده عوض باشا

مدرسلیکنه تعیین ایدیلدی ؟ و ۱۰۰۴ محرمنده وفات ایدهرک حمزه بك مزارلغنه دفن اولوندی. اوچ لسان اوزره انشاد شعره مقتدر برشاعرو قیمتلی برمنشی اولارق طانیدیغمز «جنانی» نك، کندی خطیله محرر مفصل دیوانی کوردیکی سویله یین « بلیغ »، اونك آریجه «مخزن الاسرار»، « ریاض الجنان » و « جلاءالقلوب » عنوانلی مثنویلرندن ده بحث ایدر . « آذری چلی » مشهور «نقش خیال» مثنویسی یازمغه باشلادیغی صیراده، « جنانی » ده «ریاض الجنان» ی یازمرق ۹۹۵ ده تماملامش وسلطان مرادئالنه تقدیمله جائزهرلر آلمشدی [۱]. «جلاءالقلوب» ك سبب تألیفی ایسه، دورك مشهور كوزه لرنندن « سراج زاده شاه محمد » اولمشدی [۲]. ادبی حکملرنده اکثریتله مصیب اولان تذکره جی « ریاضی »، تخمیس وتسدیسلی حقتده بالخاصه بیان تقدیرات ایدر [۳]. اپی شیشمان وصاغ کوزی معلول اولقله.

[۱] شقایق ذیلی، فذلکه، کلدسته .

[۲] کلدسته، ص ۴۵۷

[۳] ریاضی تذکره سی، خصوصی کتبخانه مزده کی نسخه . « حسن چلی » دخی شو طرزده . تقدیرانده بولونیور : « حقا که مرایای فضل وکمال، مقابل ضمیر بی مثالی اولقله صور نقوش علوم دایما ملحوظ و منظوری اولوب و دیده دوربیننه عین القین اولان اشکال مسائل مشکله هر آن محفوطی اولوب . قطعا مهجوری دکدر . کستان جنانی ریا حین معارف ایله ترین ایدوب حورالعین لطائفدن پرتمکین اولدیغندن غیر اشعاری دخی مرتبه قبوله قرین و نامزد مدح و تحسین اولمشدر . « نوعی زاده عطایی، شعر و انشاسی حقتده دها تقییرکار داورانیور : « مرحوم مزبور فضائل کثیره ایله مشهور، السنه . ثلثه نظم و نثره قادر، بی نظیر منشی و خوب شاعر، علوم عربیه دن حصه مند، معارف جزویه ایله شهره مند، خوش طبع و صافی فؤاد، شوخ مشرب و درویش نهاد ایدی . منظوم و منثور برقاچ کتابی و عربی و فارسی و ترکی اشعار روانصابی واردر . جمله دن مخزن بچرنده « ریاض الجنان » نامنه مثنویسی خیلی خوش آئنده و کشاده نظمدر ؛ ۹۹۵ تاریخنده آتام ایلوب امضا ایچون والد مرحومه کوندردکده ورقة نیازه بو قطعه ایله عنوان طراز اولمشدی :

ای که درجنس بشر ذات تو مفرد نوعیت	متفق کشته بفضلت همه ازباب هنر
رتبه فضل تو فصلیت ممیز لیکن	نه بحدی که تصور کند افراد بشر
سرحوم دخی صحیفه جوانباده ده بو گونه تحریک کیت خامه ایشلردی :	
چون آن کلدسته باغ جنانی	نهال سبزه زار زندگانی
کل نوباوه باغ فصاحت	سروق باده از بزم جنت
رسید از صوب آن دانا و عارف	بدست این خریدار معارف
چوداد از نظم فردوسی نشام	زلطفش باغ جنت شد جنام
کهی بر دیده کریان نهادم	کهی بر سینته که ر جان نهادم
مشام جان تد از بویش معطر	بهر از نقش دلجویش منور

برابر، چوق خفیف ورحلی، خوش صحبت، ظریف ونکته دان ایدی؛ «شقایق ذیلی» نده برطاقم لطیفه لری مقیددرکه [۱]، اونلردن، براز دالقاووق ورحلی، وهرحاله فضله آچ کوزلو برآدام

چنین نقش بدیع وطرز نادر   زقاشان چین نمود ظاهر
 زهی لطف زهی لذت زهی آب   زهی سور زهی حالت زهی تاب
 بیخشد مثنوی را لذت نو   بیوشد معنوی را کسوت نو
 جو معنی یش بصورت جلوه کرشد   کلام ناظران لله درشد

[۱] « بهاءالدین زاده مرحومک مخدوم کریمی عبدالله چلی که والد ماجدلیله خلقتده هرنک وفضل وکالده ابن سمین ایله دنکادنک ایدی. جنائی چلی عادت. مألوفه سی اوزره. جامه رجاسنه اجاله کت خاهه ایدوب (بیت) بر عجب بحث ایلدی دون کیجه ارباب هنر . بوبله بحثی کورمدی جنس ملک نوع بشر (نثر) مطلبی ایله منظومه کوهر نظامه بو مضمونه التیام ویریرکه ، حضرت مخدوم ایله سمندره مابینمزی یاران فرقدن عاجز اولوب بالاخره تراعه فیصل ویرمک ایچون بو وجه اوزره قرار ویریلدی که احدهما آخرک لباسی کیوب بوطریقله تفاوت قنغی طرفده ایسه ظاهر اوله . بوقتیده جامه مکرر دکلدرکه بریسی ارسال ایده وز. جانب مخدومدن ارسال متین اولمغین رجا اولنورکه یارانی بو. دغدغه دن تخلیص بویوره لر . بو لطیفه احسانه بهانه اولوب مخدوم مکرمت مآب بر فاخر صوف ایله یز منظوم جواب کوندره شلر ایدی . جنائی چلی اول خلعت ایله قناعت ایتیموب مکرر احسان رجاسنه بو قطعه یی وسیله غنی ایتشدی :

اولمادی کوندریلن صوفه تم سلطانی   بزده سزدن سمن آرتوقلغنه کلدی وقوف
 شهه منز والد ماجده قلوبدر شیمدی   آنلرک صوفی دخی اولماز ایسه طالع یوف

(نثر) مرحومک بو کونه لطائفه نهایت وشو خلغنه حدوغایت یوقدر ؛ بر کون کفهلی حسین چلی که مجلس عرفانک زینی وضعف بصرده مولانا ناک غینی ایدی ، صحبت اوزره ایکن خاروخاشاک روز کاردن چشمه غبار اصابت ایدوب جنائی چلیدن اخراج رجا ایلدکده ، فحص عظیم وتقید بیشاردن سوکرا جواب ویریرکه : « بنم سلطانی ، تفحص وتجسسده دقیقه فوت ایتیموب چوق سعی ایله دم ، لکن نه کوز وار نه چوب » [شقایق ذیلی ، ص ۳۹۷] فی الحقیقه « کفوی حسین چلی » ایله دوستلقاری پک صمیمی ایدی ؛ حتی « رازنامه » سنده جنائی حقنده شو حرارتلی طرزده بیان تقدیرات ایدیور : « منبع الفضایل ، مقبول الافاضل ، قو ارباب طبعک یار جانی ، معارف کافی مولانا جنائی افندی که طبع پاک و ذهن دراکی انواع فنون وعلوم کونا کونه شامل ، خصوصا فن بلاغته طرف اعلایه ومرتبه قصویه واصلدر ؛ کفتارنده بر سوز وارددرکه خسرو کورسه پیروک ایدردی ، الفاظنده اولان عدوتی خواهه حافظ یاد ایسه کندی اشعاری یادندن کیدردی ، نازک ادالرن حسان کوش ایسه استحسان ایدردی ، خیالاتنه کمال عارف اولسه کندی نقصانه معترف اولوردی . اوضاع واطواری شائبه تکلفدن عاری، قلبی ساده وطبعی کشاده، فانی مشرب بر مردآزاده در . اول دکلو مناقب وآثار و لطایف اخبار ونوادیر پیشمار استحضار ایتشدرکه، کفتاره کسه لیل ونهار شویله تکراره محتاج اولماز ؛ وطول صحبتدن طبیعته ملال کلر . وبالجمله مصاحبتی غدای روح وانوکه کچن اوقانک هرمدی بر عمرنوحدر . فقیر جامع الحروف جمع تقالآت اتمک ائساننده کاه ویکاه شرف صحبتلیله مفتتم اولوب ... » [دارالفنون کتبخانه سی یازمه لری، ۱۱۷۱ نومروده] .

اولدینی استدلال ایدیلیور . وفاتنه « هاشمی » نك كوزهل بر منظومه سی وارد [۱] .
 « جنانی » نك یوقاریده موضوع بحث اولان بو « بدایع الآثار » آدی حکایه مجموعه سی حقتده
 شیمدی یه قدر هیچ بر معلومات یوقدر: حتی « کاتب چلبی » بیله بو اثری کورمه مشدر [۲] .
 خصوصی کتبخانه مزده « جنانی » طرفندن جمع و تألیف ایدیلش بر حکایه مجموعه سی موجود
 ایسه ده ، بونک نه باشنده نه ده . سوکنده اثره « بدایع الآثار » نامی ویریلدیکنه دائر بر قید
 یوقدر . کتابک مراد نالته تقدیم ایدیلدیکنه دائر ده صریح بر شیده تصادف ایدیلیور ؛ یالکنز
 الك سوکنده « شاه ایکن درویشلره مائل اولان ، حکمدارک دوام عمر و عافیتی حقتده کوچوک
 بر مشوی وارد . مؤلف کندی آدینی ده بردفعه بو مشویسنده [۳] ، برده کتابک سوکنه
 بعض غرایب اموری محتوی اولیق اوزره بالخاصه علاوه ایتدیکی فصلک مقدمه سنده ذکر

[۱] « کلدسته » ده کرک بو منظومه ، کرک بوندن باشقا « تیری » ایله « سیرکه زاده . مصلی چلبی » نك .
 دیگر ایکی وفات تاریخی مندرجدر . « هاشمی » ده - « نوعی » نك یوقاریده ذکر ایتدیکنز تقریضنده
 اولدینی وجهله - اونک « قصه خوان و قصه نویس » اولدینی ایما ایتک ایچون « فردوسی » یه تشبیه ایتمشدن :

بلند الفاظه فردوسی نانی جناح کیم	بولونماز شعر وانشاده آئنده مانندی برکامل
اولوب کسب کمال و معرفتده کون کبی مشهور	کالیله علومک اولشیدی لبه واصل
قیلوب قطع قماق ناکهان بو دهر فاندین	طوتوب یوز عالم عقبايه آخر باغلا دی محمل
ایشیدوب انتقالن هاشمی داعی دیدی تاریخ	جنانی ایلیه کلزار عدنه واریمجی منزل

[۲] کشف الظنونده بو اثردن بحث یوقدر . بروسلی طاهر یکنه ، « ریاض الجنان » دن بر نسخه نك .
 آیا صوفیه کتبخانه سنده بولوندیغی سویله مکه برابر ، « جنانی » نك ، مرتب دیوانندن باشقا ، « مخزن
 الاسرار » ، « بدایع الآثار » ، « جلاء القلوب » آدی اثرلاندزده بحث ایدیورکه ، بو تفصیلات
 هیناً « کلدسته » دن آلمشدر ؛ یالکنز ، بو اوج اثرکده « رومان طرزنده بر مجموعه » اولدیغی
 سویله مکه [عثمانلی مؤلفلری ، ج ۲ ، ص ۱۲۵] مؤلف هر حالده آلدانیور ؛ سوکرا ، « جنانی » نك
 « مخزن الاسرار » نامیه اثر یازدیغی ادعای ده « کلدسته » نك طبعنده کی بریا کیشلقدن ایلری کلیور :
 بو متن « مخزن الاسرار بحرنده ریاض الجنان » طرزنده تصحیح اولونمق ایجاب ایدرکه ، بو صورتله
 شقایق ذیلده ده توافق ایتش اولور .

[۳]	چو حسن خلقه اول شاه کامل	اولبدر شاه ایکن درویشه مائل
	ایدوب پس همت درویشی رهبر	ایرشدر منزل مقصودم یکسر
	قیلوب اعوان وانصار یله دلشاد	همیشه خاندانن ایله آباد
	دخی اولکم اوقوب بو کتابی	بیله آنک ننددر فصلی وبانی
	قیلوب بر فاتحه یله روحنی یاد	جنانی نك روانن ایلیه شاد

ایڈیٲور [۱] . اورٲه ٲمده ۲۱۲ ورقدن مرٲب اولان بوکٲابده کٲ حکایه لر ، موضوع اعتباریله مختلفدر : قارا ودکز جنکلیرینه ، قادین فتنه لرینه ، جادیلره ، جنلره ، طلسملره ، هاند کوچوک کوچوک حکایه لر ... اثرک اصل اھمیتی ، یازیلی عرب وعجم منابع قدیمه سندن مأخوذ حکایه لرك ٲك آز اولماسنه مقابل ، آناتولی وروم ایلی حیاتی کوسٲرن اورٲرنال حکایه لرك چوقلنی ، و اونٲی عصرک خلق حیاتی بوتون صمیمیتی ، بوتون قوسٲوماری وده قورلریله یاشانه بیلیمه سی دولایسیله در . میخانہ و مسیره عالماری ، باصقین صحنه لری ، کروان حیاتی ، کمی یولجیلنی ، خلاصه او عصر حیاتنک هرکوشه سی بو حکایه لرده جانلی ٲر صورٲده کوزه چارٲارکه ، بو جنس تاریخی وثیقه لرك ندرتی اعتباریله «جنانی» نك کتابنك اھمیتی ٲرقانداھا آرٲار . اساساً ، مؤلف ، کتابنك بو خصوصیتی حائر اولماسنه بالخاصه اعتنا ایتمش و عرب وعجم کتابلرندن مأخوذ اسکی ٲرچوق حکایه کتابلرندن تماماً فرقلی اولماسنه چالیشمشدر [۲] . اثرک زمان تألیفنه کلنجه ، ایٲننده ۹۹۸ رجبنده کی بعض حادثانندن یحث ایدیلمیکنه نظرآ ، ٲو تاریخدن داھا صوکرآ یازیلش اولماسی ، یعنی مؤلفک صوڪ محصول حیاتی بولونماسی محتملدر [۳] . بزم فکر مزه کوره ، «عطایی» وه بلیغ «ك بحت ایٲدکری

[۱] « مصنف رساله و مؤلف مقاله واثق لطف ربانی مصطفی بن محمد الشهیر بالجنانی اوصله الله الی غایة الامانی وقتا که کتاب مستطابی جمع وتصنیف ایدوب آتامه قریب اولدی ، مراد ایندی که جزؤ آخری مسموعی اولان بعض غرایبات امور ایله ختم ایدوب اولدخی تمة داعیة تشخید خاطر اولا . اول جله ذندرکه محیة غلظه توابعندن اولان قاسم یاشاده متمکن اولوب بو حقیر ٲر قصیره قدیم الایامدن یار نا کزیر اولان منلا شانی حکایه ایدرکه . . . الخ » [ورق ۲۰۷]

[۲] مقدمه ده کی شو افاده بو تمایلی صراحة کوسٲتر مکده در : « لکن مؤلفان تواریخ عالم و مسنقان حکایات عرب وعجم کتب عدیده ده تطیر اخباره بسط مقال و مجلدات متعدده ده تعبیر اسارده صرف آعکله نادیده حکایت و ناشنیده روایت قلیوب غیر مکرر حکایة نادر الوجود نایاب ومفقود مثابه سنده اولشدر (بیت) مکرر گرچه سحر آمیز باشد . طبیعت را ملال انکیز باشد (نثر) آکا بناء بوداعی فقیر و حقیر کثیر التقصیر مراد ایندم که بو بایده ٲر کتاب مستطاب ورساله بلاغت انتساب ترتیب وانتخاب ایدوب آنده حکایات واقعات وروایات نادره التکاتدن مکر و حیلہ زنان واحوال جنک و حرب مردان و عجایب امور وغرایب تزدیك ودور وبالجمله طباع و صدور استاعتدن مسرت و حبور تحصیل ایله ٲن مراددن بعضی رقم زده کک کهربار ونکاشته خامه بلاغت شعار قیلنوب سبب تفریح جان وموجب ترویج جنان واقع اوله واثنای تحریر وتضاعیف وتطیر وتقریرنده سهل المأخذ اولغچون حسب الیسور والمقدور تکلفات صنعت انشادن دور ومهجور قیلندی . . . الخ » [ورق ۱] .

[۳] « طقوز یوز طقسان سکز سنه سی رجب المرجبده ٲر اهل علم واعظ آیاصوفیه ده ٲر کرسی اورزنده علی ملاء الناس وعظ وتذکیر ایدرکه . . . الخ » [ورق ۲۰۸] .

حکایه مجموعه‌سی، ایشته بو اثر دن عبارتدر ؛ و بونک خارچنده، «جنانی» نک «بدایع الآثار» آدلی دیگر برحکایه کتابی آرامق تماماً معناسزدر .

مراد ثالث سراینده کی مداحلر دن بری ده «لعلین قبا» لقبیه معروف «بروسه لی مصطفی» بابادر . بروسه ده دوغوب براز تحصیل و شهنامه چیلکده ممارسه پیدا ایتدکن صوگرا ، دورک ایبری کن شیخ لرندن «سنبل سنان» [۱] و «ظریفی حسن» افندیله خدمت ایتمش ، نهایت ایثی دور و سیاحته وقصه خوانلغه قدر ایله تمشدی . قازاندینی شهرت سایه سنده، اساساً مداحلره پک توجهکار اولان مراد ثالث سراینه کیره رک مظهر التفاتی اولدی و حکمدارک و فاتنه قدر اوراده قالدی . مؤخرأ بروسه یه چکیلوب ۱۰۱۰ سنه سنه قدر یاشادی ؛ « یایغ » ، « آبدال محمد » قربنده « دوه جیلر » مقابرنده مدفون اولدیغنی یازیور [۲] . او دور شاعر لرندن برینک - هر حاله ۱۰۰۸ تاریخندن اول یازیلش - منظوم برمکتوبی، « لعلین قبا بابا » نک یاش اعتباریله اولدقجه ایله ره مش اولدیغنی کوستردیکی کبی ، ینه او زمانلرده « درویش حسن » آدلی دیگر معروف برقصه خوانکده موجودیتنی بیلدیرمکده در [۳] .

بروسه لی بلیغک اثری سایه سنده، اون برنجی عصرده بروسه ده یتیشمش برقاچ مداحک اسمنی و ترجمه حالی دها بیلوروز: بونلر دن بری، مغنیسالی « درویش کاملیء مولوی» درکه، ایفای حجدن صوگرا بروسه ده یرله شهرک جمعیتکاهلرده مداحلغه باشلامشدی ؛ « عصری علماسندن اخذ معارف ایتمش ندیم خوش صحبت» اولوب « ۱۰۶۸ شعبان شریفنک اون سکنزنجی سبت کونی تحت القلعه جدیدده واقع حجره سنده شهنامه حیاتی تمام اولمش» و بیکار [۱] بومعرف صوفی حقنده تفصیلات ایچون اسلام آنسیقلوپه دیننده «سنبلیه» ماده سنه باقکز .

[۲] کلدسته ، ص ۵۳۰

[۳] خصوصی کتیبخانه مزده کی ناطقی دیوانی محتوی مجموعه ده « صورۃ نامه منظومه فاضلی

افندی » ده :

نه عالمده اوله پر جهان لعلین قبا بابا مقرر مقتدادر پیشوادرقصه خوانانه
عجب درویش حسن یارانه ینه قصه اوقوری دایرانه ثنا ایلمی روح شیر مردانه

یتلری بونی کوسته ریور . بومنظومه ده باقینک هنوز برحیات برپر اولدیغنی مصرح اولدیغندن، بوندن ۱۰۰۸ دن براز اول یازیلدیغنی استدلال ایدیوروز . « لعلین قبا » یه ویریلن « پیر » صفی اونکده اوصیراده ایجه من اولدیغنی آکلامقده در .

باشنه دفن ایدیلشدر [۱]. «اولیا چلی» نك بروسه مداحلری آراسنده فوق العاده تقدیر ایتدیکی «قربانی علیسی» ده اساساً بروسه لی اولوب، داها کوچوکلکندن اعتبار آردر ویشك دست تریه سنده یتشیدیکی جهته ، اسمی «علی» اولدینی حالده ، کوچو کدن بوصوله اشتهار ایتشدی [۲]. استعداد فوق العاده سی دولایسیله قصه خوانلق مسلکنه کیردی ؛ و سلطان محمد رابعك اوائل سلطنتنده استانبولده ارباب تفوذدن «کره ده لی حسن آغا» به انتساب ایتدی . مؤخرآ حسن آغانك هر هانکی برسبيله اعدامی اوزرینه تکرار بروسه به چکیدی . لکن ، خزینه دن ضایع اولان بر «سیم مرصع دوات» حسن آغا طرفدن آلندیغی جهته ، بوتی میدانه چیقارمق ایچون حسن آغا بندکاننك طرف طرف آراندیغی طوبیجه ، قورقوسندن مکبه کیتمه قالدیشدی و یولده وفات ایتدی . شهناه نك برچوق ایاتی از برنده اولان بوماهر مداح حقنده «بلیغ» پك زیاده بذل تقدیرات ایتکده در [۳]. «کلدسته ریاض عرفان» ده کی دیگر مهم بر مداح ده ، بروسه لی «نوح زاده سید مصطفی چلی» در . «عبدالفتاح» افندیك همشیره زاده سی اولوب «ابوسعید افندی خدمتنده قائم واعاده لرندن ملازم و قرقدن معزول اولدقن صوکر طریق قضایه سسالک اولوب مزبورك شفاعتیله چورلو قضایه وعد اولونوب تخالف ایتکله [۴] ، حیات رسمیه بی براقه رق اسکیدن بری استعداد مخصوصی اولان مداحلغه سلوک ایتدی . «مدحی» مخلصیه برطاقم شعرلرده یازان مصطفی افندی ، ظرافت ونکته دانلغی اعتباریله ، کندی دورنده اولدقجه شهرت قازانمشدی . مداح و ندیم اولق اوزره شهرتی، هر حالده ، شاعر لکندن پك چوق فضله در . «۱۰۹۱» رجبنك اون سکزنده وفات ایده رك امیر سلطان جوارینه کومولشدر [۵]. بلیغك قید

[۱] کلدسته ، ص ۵۳۰

[۲] کلدسته ، ص ۵۳۰

[۳] «مزبور فسانه کوییده بلبل نغمه سنج کلزار بیان و طوطی خوش لهجه مصر عرفان اولوب اکثر ایات شهنامه فردوسی یادنده اولغین مناسب محارده استشهد ایده رك . . . الخ» [کلدسته ، ص ۵۳۱] .

[۴] کلدسته ، ص ۵۳۱ ؛ سلیمان فائق افندی ده مجموعه سنده مداحلردن بحث ایدرکن اومیانده «مدحی مصطفی افندی» بی ذکر ایدر .

[۵] کلدسته ؛ ص ۵۳۱ ؛ شیخی ذیلنده «شهنامه جی مدحی» عنوانی آلتنده مذکور اولوب مداحلق ایتدیکی بالخاصه قید اولومشدر : «... طریق مرقومی ترک ایدور مداحلغه هوس ایتدی . مرجوم مرقوم معارف ایله معلوم غایت بی نظیر شهنامه کوی، شاعر پاکیزه خوی ایدی» [دارالفنون کتبخانه سی یازمه لری میاننده] .

ایتدیکی اک صوڪ مداح، ۱۰۹۵ دن ایجه صوڪرا بروسده وفات ایدهرك پیکار باشنه دفن ایدیلن «پرتوی احمد چلی» درکه، «فسانه کویان طریقته سالک وشناور بحر شهنامه اولمغله لاعلی سخنه مالک اولمشدی» [۱]. اون برنجی عصر قصه خوان-مداح و شهنامه خوانلری حقنده کی بومعلوماتی اتمام ایچون، «عشاقی» ذیلنده ترجمه حالی و ۱۰۷۸ ده وفاتی مسطور اولان علمادن مرعشلی «احمد رمضان» افندی ایله [۲]، «۱۰۹۵» ده وفات ایدن

[۱] «بالاری پرتو بک اعیان سپاهیاندن تعداد اولونوب، سلطان مراد رابع سفر فتح بغداد بهشت آباد ایتدکده بودخی معاً عزیمت ایتمشدی. مخدوم مکرم مزبورک شمس وجودی مطالع غیبدن برج اولیاده پرتو انداز ظهور اولوب حداتت سنده تحصیل کمال و تابش عرفان جبهه استعدادنده اشتغال ایتدکده فسانه کویان طریقته سالک و شناور بحر شهنامه اولمغله لائله سخنه مالک اولمشدی. بروسه قاضیسی عبد الله افندی به انتساب ایدوب ۱۰۹۵ ذی القعدة سنده معزول اولدقده دارالسلطنه العلییه روبراه اولوب بعده وطن اصلیه لینه رجوع ایتشدردی ... بویت آنکدر : رقص ایدرکن صوینور نازیله اول نازک میان = ابردن کویا چیقوب مهردرخشان رقص ایدر » [کلدهسته، ص ۵۳۲] [۲] «تختکاه ذوالقدریه اولان مرعش نام شهر مشهوردن ظهور و هلال روزه کی آفتاب فیض ازلیدن استفاضه نور شعور ایدوب علی حسب العاده دور منازل ایدهرك اعلیٰ عصردن برینک مظهر عنایتی و نائل شرف ملازمتی اولدقندن صوڪرا جوان قیوجی باشی محمد پاشا آستانه سنه انتساب ایدوب امامتی خدمتیه شرفیاب اولمغین سمت قضا باعث عیش و صفا اولمق ملاحظه سیله یوز الی آچه قاضی ایکن الی بر ذی القعدة سنده آزاق استخلاصنه سردار ظفر کردار تعیین اولونان محمد پاشا مولانا تک فیض همتنه قابلیت مشاهده ایدوب منظور عین عنایتی اولمغین اوردو قاضیغیله همعنان ایدوب بعدالفتح والظفر قدس شرف پایه سی ضمیمه سیله قضاء مذکور مولوتیه تائیده اختر اولمشرایدی. الی درت جمادی الاولیسنده عیسی افندی یرینه اسکدار قضاسنه سزاوار اولدیلر. الی بش جمادی الاخره سنده معزول ویرلینه داودزاده افندی موصول اولدی. آلتمش برجادی الاولیسنده نائیا سلفی یرینه قضاء مزبور عنایت اولنوب سنه مزبوره شوالنده سنچار افندی یرینه مغنیسیایه منقول ویرلینه بستانزاده افندی موصول اولدی. آلتمش ایکی رمضاننده رفع اولونوب یرلینه نوالی زاده افندی نصب اولوندی. مقدا کوپرولی محمد پاشایه دخی انتسابی اولمغین آلتمش یدی جمادی الاخره سنده شعیب زاده افندی یرینه ادرنه پایه سیله نالنا اسکدار قضاسی توجیه اولونوب العی لایثی الاوقد یشک مضمونی ظاهر اولمشدر. سنه مزبوره شوالنده منفصل ویرلینه امام سلطانی یوسف افندی مخدومی واصل اولدی. آلتمش سکز حدودنده یانوه سفرینه اوردو قاضیسی اولوب بعدالفتح آلتمش طقوز محرمنده ادرنوی مدرس زاده محمد افندی یرینه رایما قضاء سابقده مربع نشین مسند حکم و امضا اولدی. سنه مزبوره ربیع الاخرنده ریاضی عبداللطیف افندی ایله مناقه واقع اولدقده آنلر قبولدن ابا ایدنجک یرلی عبداللطیف دیگر غلطه قاضیسی انسی صاحب هنره ویرلیدی. تمش رجبنده رفع اولونوب منصب مرقوم جدمز عبدالرحیم افندی به ویرلوب آنلره برکی قضاسی آرپهلق ویرلیدی. بوحال اوزره کنذا رنده ایام و لیل ایکن تمش سکز محرمنده رخس بدرام ایام خطاسی ایله افتاده خاک وتوسن چرخ کسته لجام القاسی ایله

استانبوللی شاعر «حمدی» نی ده ذکر ایدهلم [۱]. بع مافیہ بو عصر ائناسنده یتیشن اک مهم مداح ، عین زمانده ندیم وشاعر اولمق اعتباریله ده عصرک پک شایان دقت برسیاسی اولان، وشهرتی عصرلرجه دوام ایدهرک حتی سلیمان فائق افندییه «مداحلرک پیر و پیشقدمی تاریخلرک یازیشنه کوره طفلی افندی اولمق اقتضا ایدر» دیدیرتن مشهور «طفلی» در .

طرزونی «طفلی احمدچلی» [۲] ، اون برنجی عصرک اولدقجه ایلری کلن شاعرلرندن، ظریف ونکته دان برآدامدی. «احمد عبدالعزیز» افندی اسمنده برینک مخدومی اولوب ، داها چوجوق صایلاجق برسنده کوزهل منظومه لر یازدیقندن «طفلی» تخلص ایتمشدی [۳]. ابتدا برطاقم کبرامجلسلارنده بولونهرق، شهنامه خوانلقده وظریف بعض حکایه لرایجاد وقلندده مهارتندن دولایی «مراذراع» ک مظهرالتفاتی ونیدی اولمش، وبو مناسبتله کومروکدن

هلاک اولمشدی . اجمال قصه : بر روز دابه لرینه سوار اولوب کیدرکن بر تقریبه جنبش ابتدکه زین زین آفتاب درخشدن جدا و حیولت کوه پرشکوه ایله حاصل اولان ظل زائل کچی بالایی رخشدن افتاده زیر وکستردده روی صحرا اولوب سربرسر اعضاسی خرد وغلطان استبرق جتان اولمغه داخل عداد خرد ومرد اولمشدی . اسکدارده قرهجه احمد تکیه سنه قریب خرمنلک نام محله ده دفن اولوندی . مولانای مرحوم ، معارف وعلوم ایله مرسوم ، یازان صفا ایله انیس ، هم مشرب اهل دلرله جلیس ، جود وسخا صاحبی ، شکر وثنا طالبی ، فارسی دان ، موسیقی شناس ، شهنامه خوان ، خوش طبع وخوش صحبت ، موالی ماییننده صاحب ثروت ایدی. . . آنازندن اشعار دلفریبی وسور قرآنییه بر قطعه سی مشهوردر . آناز خبریه سنندن مقری اولان قریه ده دیوتخیلر محله سننده وظائف معینه ایله مکتب ودرسیه ووعظیه سی واردر . وبونلردن ماعدا محتاجین ایچون یکریمی قدر بئر حفر ایدوب اول محل اصحابنه تبرع ایتمشدر « [عشاق ذیلی ، خصوصی کتبخانه مزده کی یازمه نسخه ، ۱۵۶] .

[۱] « نامی حمدالله اولمغه مخلص مزبوری اختیار ایتمشدر . شمع وجودی شبتان استانبولدن فروزان اولمشدر . اوائل حالنده تحصیل معارفدن سوکرا قضایه راضی وروم ایلنده بعض قصه بیه قاضی اولوب بعده معیشت ایله تقاعد اختیار ایتمشدر . عصرک شهراسندن بر شاعر ساحر پاکیزه بیاندرکه میدان معارفده بهادر ونظیری نادر ایدی . سائر معارفدن غیر غایت نازک شهنامه خوان اولوب ۱۰۹۵ تاریخنده صندلی نشین مجلس خاموشان اولمشدر . بو اشعار آبدار آناز قلمیدر . . . الخ » [صفائی تذکره سی ، خصوصی کتبخانه مزده کی نسخه] . . سالم تذکره سننده بو شاعرندن فقط غایت قصه بیه بحث ایدیلیر [ص ۲۳۴] .

[۲] شیخی ذیلنده استانبوللواولدیغی محرر سه ده ، صفائی طرزونی اولدیغی سویلرکه ، دوغروسیده بودر . شیخی بوخصوصه آلداتمشدر .

[۳] حامی زاده احان بکک غیر مطبوع « طرزون شاعرلی » نام ائرندن .

واوقافدن بر طاقم وظیفه‌لر آلاق معیشتی تنظیم ایتشدی [۱] . بو حکایه‌لردن بعضیسنی کویا کندی باشندن کچمش کبی نقل ایدردی . طریقت بایرامیه رجانندن اولقله برابر ، طرز حیاتی سربستانه ورندانه ایدی . سلیمان فائق اقدی‌یه کوره اوی «وجه مصطفی پاشا» طرفلرنده ایدی . زماننده کی شاعرلرله برچوق ملاطفاقی واردی: اسکی زغره‌لی «طرزی محمد چلی» ، کویا طفلی نک لسانندن ، «عجیب و غریب عبارات ایله وصیت‌نامه و ذله‌نامه» عنوانلی ایکی منظومه یازمش اولدینی کی [۲] ، ایریجه، ادرنه‌لی شاعر «کفتی» ده [۳] هزل آمیز تذکره شعراسنده «زبده شهنامه خوانان روم طفلی چلی» سرنامه‌سی آلتنده اوندن شوصورتله بحث ایتشدرد :

طفلی تازہ کوی وکهنه ندیم	بردخی شاهنامه خوان قدیم
پهلوان سترک ورنکه نیو	وارث کرز سام و نیزه کیو
ترهات قبیلہ عنتر	شعرینه نسبت اولدی تازہ وتر
طرفه ترکیب و بوالعجب معجون	هیکل برش و قالب آفیون
علت قبضه داغ ایکن حالا	مشکلمدر بوکار حیرت‌زا
پای تاسر تمام لیتندر	هیکل شعری طرفه حکمتدر
کویا شعری حب مسهلدر	لینت کفت و کویه مائلدر
صیچا آغوش مطرق سخنه	کلسه کرم شقا کر انجمنه
یسته آلوده خواجه تعبیر	اولور اقلیم قافه راحله کیر
قی مخمور لیت کفتار	اولمش اول شعرشاهنامه شمار
رفع برقع عذار حادثه‌دن	نقل شهنامه‌ده ایدرسه یقین
کردن افراخته اولور چومنار	زیر وبالای بژمدن کفتار

[۱] شیخی ذیلی وصفاتی تذکره‌سی . هر ایکسی‌ده متفقاً ، بو وظائف سایه‌سنده اولدجه مرفه بر حیات کچیردیکندن بحث ایدرلر .

[۲] شیخی ذیلی، دارالفنون کتبخانه‌سنده کی یازمه نسخه، ص ۷۶۳ . - صفاتی: «قضاة قصباتک اشرفندن و شعرای عصردن طرزنده فرید و سمتنده وحید سالجورده و روز کاردیده بر پیر ظریف و برزند نظیفدر . . . ترتیب دیوان ایدوب ۱۰۷۲ تاریخنده فوت اولشدر» . شعرلی جداً استادانه‌در . ایریجه «اولیا چلی» بوندن بحث ایده‌ر .

[۳] کلیات اشعاری و تذکره‌سیله معروف اولان بوشاعر، ۱۰۸۸ ده وفات ایتشدرد [تفصیلات ایچون صفاتی تذکره‌سیله شیخی ذیلنه مراجعت] .

کفت وکوی شقایه باعته در	حیب ودامانی جمله حادثه در
صورت قبض ایکن اوخوش هیئت	نهدر اما سوزنده اول لیت
قصه خوان خیالی تنکاتنک	ایتسه شهنامه نقلنه آهنک
ایته دن باجموم صدافسوس	سربسر دسته تکلی بوس
صوقوب ایلر عبارت آرای	کوئنه دسته چوب معنایی
اوصورور بزئی پصد ایلر	نقی و اثبات ماجرا ایلر
صکره ایلر اوگون بدسازی	آکا تعلیم قصه بردازی
اوسکوت ایتسه اول ایدر آهنک	تنک تنک بیانی تنکاتنک
قتی خوش قصه خوان اولوردی اکر	دامن اصطلاحه صیچماسه لر
سرگذشتندن ایلوب راهی	نقل هنکامه ایتسه کرکاهی
دهنندن چیقان ادا یکسر	قعرچرکاب اصطلاحه دوشر
راویان حکایت آیینی	بوئله نقل ابتدی کار پیشینی
طفلی برکون دم سیاحتده	نقل سرکرمی شطارتده
سلب آلایش کدورت ایچون	کیردی جوف خلیه حاجت ایچور.
دوشورر حکم طالع دونی	که خلیه غدای آفیونی
اولسون بی دماغ که خواره	نیلسون نیلسون او بی چاره
آرایوب آنی عورومضطر اولور	یعنی بحر نغمه شناور اولور
بونو ایراد ایدوب اوحسرت پی	کوردی کیم آخرالدواء الکی
دوندیروب صکره آنی معجونه	بدل ایلر غدای آفیونه
آه الا که حوض شادابی	ایلش آنی قصه قلابی
ایلر آنی او بخت بدجاده	دخی چوق چاه حرصه افتاده
شکنه ایلر عرض دامنبوس	لب نعشی جنازه ققنوس
ایلر آکا همیشه بخت عنود	لاشهای قدید دیر یهود

بوتون بوکی لطیفه لره رغماً، تکمیل تذکره جیار، مرتب دیوان صاحبی اولان بوشاعرك قدرت شاعرانه سنی تقدیرده متفق کیدر لر: رضا، «تازه کو اولوب شعرای ذوی الاعتبارك فصاحسندن وارباب معارفك بلغاسندن صاحب اختراع شاعر و اقرانی نادر در» [۱] دیدیکی کی، «صفائی» ده: «اول عصرک شعرای ذوی الاحترامندن علی الخصوص شهنامه خوانلقده و سرگذشت نقلنده بینظیر روزکار ومداح شیرینکار ومجلس میدان بلاغتمده پهلوان روزکاردر. مرتب دیوان فصاحت عنوانی واردر» طرزنده تقدیر خوان اولمقدده در.

[۱] رضا تذکره سی، ص ۶۳

« شیخی » [۱] و « عاصم » ده بو تقدیراتده مشترکدرلر [۲]. وفاتی ۱۰۷۱ ده ومدفنی سیلوری قاپی خارجندهدر [۳]. دارالفنون کتبخانهسنده ۱۲۰۸ نومروده مقید « صانصار مصطفی » حکایهسنده سلطان مراد ایله « طفلی » اشخاص وقعهدن اولارق کورونورلرکه، هر حالده بو حکایه آیریجه شایان تدقیقدر .

۵

و شیقه لرك همان همان فقدانی اعتباریله اون برنجی عصر مداح وقصه خوانلری حقنده کی معلوم.

[۱] « غایت بینظیر شهنامه و بعض سرگذشتی اولوق اوزره مخترع و بدیسی حکایات مخیله نقل ایدوب اصلی جمله نك مهلومی ایکن خیلی آب و تاب ویرمکه ارباب دولتک منظوروی اولوب حتی شهنشاه عالی نژاد مرحوم سلطان مرادخان حضرتلرینه ندیم و داخل بزمهایون معلا حریم اولمغین... » [شیخی ذیلی ، ص ۷۶۳]. « مراد خانک حضورنده شهنامه اوقور ؛ شاهلری شاد ایدردی. لطیف بردیوانی واردر . قد وقامت صاحبی اولدیغندن « لیلک طفلی » درلردی [ج ۲ ، ص ۶۷۱] . ینه اولیا چلی ، مراد رابعک هفتهده برکیجه طفلی ، نفعی ، حوری کی دورک معروف شاعرلرینی. تزدینه جلب ایتدیکنی ؛ دیگر برکیجهده « کور حسن اوغلو ، دامادی مصلی چلی ، مقلد چیقیت. حسن ، آق بابا ، صاری چلی ، چاقاق چلی ، سیمیدی زاده » کی مقلد وندیملری و بللی باشلی اویون. قوللرینی طولایوب اکندیکنی آکلایر [ج ۱ ، ص ۲۵۷] . حکمدارک بوتما بلنه تبعاً « جوری » نك اون ایکی لسان اوزره « شیخ زاده مجوی » یازدیغنی و حتی بعض مقلدرک بونی اوقومقله اشتهار ایتدکلرینی بیلورز [عن اثر ، ج ۱ ، ص ۶۵۶] . بو عصر مقلد ، مداح و قارا کوزجیلری حقنده . « اولیا چلی » ده اوزون تفصیلات واردر [ص ۱۵۵ و متعاقب] . بو مقلدر ، ولایت لهجه لرینی . مثلاً دیار بکر ، آطنه ، قسطمونی لهجه لرینی تقلید ایدرلردی [اولیا چلی ، ج ۴ ، ص ۵۰] . بودورلره عائد اسکی مجموعه لرده ، بو طرزده یازیلش منظوم و منثور بعض بارچله تصادف اولونور . مثلاً ، استانبوله تحصیله کن آطنه تورکنلرندن برچوجوغه باباسی طرفندن کندی لهجه سیله یازیلان مکتوب پک معروفدر .

[۲] سیرک زاده محمد عاصم ، ذیل زبده الاشعار ، خصوصی کتبخانه مزده کی یازمه نسخه .
[۳] وفاتی صفائی ۱۰۷۴ ده ، عاصم و شیخی ۱۰۷۰ ده کوسترمکده درلر . وفاتنه اقر باسندن و خلوقی مشایخنک اعاضمندن طرزونلی نظمی محمد افندی شو تاریخی سوله مشدرکه ، مزاز طاشنده منقوشدر : « نیاز ایله جناب حقه نظمی فوتنه تاریخ . دیدم کهواره جنتده طفلی به مقام ایله » . نائلی قدیم ده « کهواره راحت اوله طفلی به حد » مصراعنی تاریخ دوشورمشدر . سلیمان فائق افندی مجموعه سنده « طفلی » حقنده ساده جه شوسطرلر موجوددر : « سلطان مراد خان رابع زمازدولتنده مصاحب شهریاری اولان طفلی افندی طریقت پارامیه دن شاهر ماهر اولوب قوجه مصطفی پاشاده خانسی و سیلوری قاپسی خارجنده مزاری مشهور ، تذکره سالم و ذیل شیخیده اشعار و آثار و احوالی مسطوردر » . بوراده کی « تذکره سالم » قیدینی « صفائی » شکلنده تصحیح ایته لیدر .

ماتمرك نه قدر محدود اولدینی میدانده در. فقط، اون ایکنجی عصر حقنده، بوسبوتون مجهولیت ایچنده بولونویورز. شهبه سز، بو حال « مداح - قصه خوانلر » ك حیات عمومی ده کی اهمیتلری غیب ایتدکلرینه، آزادکلرینه بر دلیل کی تلقی اولوناماز؛ قهوه خانه حیاتنك انكشافی، بالعکس، بوصفك چوغاله سنی و داها فضله اهمیت قازانم سنی استازام ایتش، سازشاعرلری، قارا کوزجیلر، مضحک و مقلدلرله برابر مداخِلر ده هر حالده چوغالمشدر. ادبیات دخی داخل اولمق اوزره حیاتنك هر شعبه سنده اسبی ایران تاثیراتنك آزالارق عملی خصوصیتلرک ترایده باشلادینی بودورده، مداخِلرک حکایه لری ده، شهبه سز، محلی موضوعلره دوغرو داها کوتلی بر تمایل کوسترمشدر. اکتعصب قلاسیک شاعرلر مترك کندیلری قورتارامادقلری بو « محلی لشمک » تاثیرندن، مداخِلر البت قورتولامایه جقلردی [۱]. ایشته بو عصر مداخِلری آراسنده، یالکز، تذکره جی « میرزا زاده سالم » ك « مشهور طفلی درجه سنده سرگذشت سوبله دیکنی » تأیید ایتدیکی - ۱۱۲۰ ده وفات ایدن - « قریمی » مخلصلی شاعر « درویش محمد » ی بیلورز [۲].

اون اوچنجی عصر مداخِلری و مقلدلری حقنده، مجموعه صاحبی « سلیمان فائق افندی » [۳]: سکزون سطرلق غایت قصه معلومات ویرمکده در [۴]. مع مافیله بو عصره عائد ااطر اقلی

[۱] ادبیاتک اودورده کی بو عمومی تمایلی حقنده باقکز: ملی تنبعلر مجموعه سی، صای ۱، ص ۲۷
 [۲] « نامی محمددر. استانبولیدر. آنجاق زمره درویشاندن اولوب سیاحتله قریم دیارینه سفر ایتمکله ظرفا قریمی دیو تلغیب ایدوب او نام اوستندن یاغلی قره کی کیتمه مشدی. طفلی مرحوم قدر سرگذشت سوبلر بر اهل طبع معرفت پروز ایدی. بیک بوز بکرمی تاریخنده انتقال ایلده دی. اگرچه اشعاری اوله بی همتا دکدر. فاما قوه طبعیه سی وافر یاد داشتی اولغله ینه دائرة قبولدن دور وطباع سلیمه دن بالکلیه مهجور دکدر » [ص ۵۶۸].

[۳] جودت تاریخنك ده مأخذلرندن اولان بو مجموعه ده شایان دقت برطاقم فوائد تاریخچه وادییه، بعض فقره لر، خاطرله موجوددر. بر نسخه سی دارالفنون کتبخانه سنده خالص افندی کتابلری میاننده در. مجموعه ده مؤلفکده قصه جه ترجمه حالی واردر. : ولادق ۱۱۹۸ صفری اواسطنده ساقرده، وفاتی ۱۲۵۳ ده استانبولده در. مجموعه سنندن و اشعارندن باشقا « دوحة المشایخ » ايله « سفینه الرؤسا » یه ذیللری واردر [عثمانی مؤلفلری، ج ۳، ص ۷۰].

[۴] آشاغیده او سطرلق عیناً نقل ایدلمشدر. اساساً علی رضایکده مداخِلر حقنده کی مقاله سنده اوندن فضله بر معلومات ویرمه مشدر.

معلومات ، « لطائف اندرون » عنوانی سرای تاریخ‌نویسده استخراج اولونه بیلیر [۱] . « سلیم ثالث » و بالخاصه « محمود ثانی » دورلرنده اندرونده برچوق مقلد و مضحکار یتیشمشدی ؛ بونلر ، حکمدارک حضورنده بربرله ملاطفه ایدرلر ، حکایه‌لر سویلرلر ، تقلیدلر یاپارلر ، قارا کوز اویناتیرلر ، حتی مجتمعا اورتیه او یونی دخی ترتیب ایدرلردی . ایچلرندن بعضیسی دایا زیاده خیالچیلکله ، بعضیسی مقلدلکله ، بعضیسی ده مداحلقه شهرت آلمقله برابر ، عین آداملر ، بربرلرندن همان همان فرقسز اولان بو مختلف صنعتلری ده اجرا ایتمکده ایدیلر . یالکز ، خیالچیلک ، هم مختلف تقلیدلرده مهارتی هم ده موسیقی به آز چوق وقوفی استیزام ایتدیکی حالده ، مداحلق ساده تقلیدلرده مهارته احتیاج کوسته ریور ، اورتیه او یوننده ایسه ، اشخاصک تعددی اعتباریله هر کس الکی زیاده موفق اولدیغی وظیفه‌نی آلیوردی [۲] . ایشته بونقطة نظرندن ، اون اوچنچی عصر مداحلرینی ذکر ایدرکن ، مقلد وقارا کوزچیلر حقنده ده ایضاحات و یرمک ، موضوعک تامامیتی ایچون ، ضروریدر . بوسورتله ، « خیال » و « اورتیه او یونی » تاریخک شیمدی به قدر مجبول قالمش برکوشه‌سی تنور ایده چکی کبی ، صواک عصر خیالچیلک و اورتیه او یونچیلغنک ناصل تعضی وانکشاف ایتدیکی ده دایا قولایجه آکلاشیلا حقدر .

اون اوچنچی عصر سرای حیاتنده ، « خیال » ایله « مداح » ، دوکون شنلکلرینک لازم غیر مفارقیدی : عبد المجید ایله عبد العزیزک ولادتلرنده کی شنلکلرده کیچهلری « خیال »

[۱] « حافظ حضر الیاس » ک بو اثری کنندیسنک اندرونده بولوندیغی ۱۲۲۷ - ۱۲۴۶ سنه‌لرینه عائد اون دو قوز ییلق و قوعاتی محتویدر ؛ ۱۲۷۶ ده مطبعه عامرده باصیلمشدر . مداح ، قارا کوز ، اورتیه او یونی حقنده تدقیقانه بولونانلرک شیمدی به قدر بو پک معلوم مأخذدن استفاده ایتمه‌لری شایان حیرتدر .

[۲] « فقط قارا کوزچیلک هر حالده اورتیه او یونچیلغنه نسبتله دایا زیاده بر استعداد تقلیدی به محتاج کورونور ، خیالچی ، برده آرقه‌سندیه ، اورتیه او یونک زورنا و چفت تقاره‌سنه بدل ، هم خواننده هم دفزن ، حاجیوادده پیشه‌کار ، قارا کوزده قاووقلو روللرینی یابدیغی کبی ، عینی صورته‌ده بروسه‌لی لیلا و قانلی نکار روللرنده زنه تقلیدی یاپار ؛ عجم ، روم ، ارمنی ، قیصریلی ، آرانوود ، لاز ، سرخوش ، طوزسز ، یهودی ، بروجی ، قناب زاده ، تاتار ، قوجه قاری ، صوکرما مهاجر تقلیدلرینی ده بکنندیره جک صورته‌ده اجرا ایدر . باغچه او یونی کبی بونوک او یونلرده شریقلرک تشوخی ده جای دقتدر . برده‌ده بش اون شخصک اجتماعی ، غوغا محاورات و مصارعاتی ، دکنکلرک تمدنی موجب اولدیغی ایچون اودکنکلری اداره ایتمک حقیقه پک کوچ بر ادمانه متوققدر » [احمد راسم ، قارا کوز ایله اورتیه او یونی ، آقشام غزته‌سنک ۲۱ کانون ثانی ۱۹۲۵ نسخه‌سندیه] .

ایله « مداح » ك موجودیتینی کورویورزکه ، بو عادتینی یالکنز سرایه دکل بوتون شهر حیاتنه مخصوص عد اتمک، یا کلیش بر تعمیم صایلاماز [۱]. بالخاصه رمضانلرده ، قهوه لرده چالغی، مداح ، قارا کوز معتاد ایدی [۲]. « محمود ثانی » ، یکیچریلرک العاسی و غوائل حریبه زمانلری مستثنا اولمق اوزره ، موسیقی وطوماق اویونلری کبی اکلنجه لردن باشقا [۳]، دائماً ندیم ومقلدلرله اکلنیر، خیال سیرایدنر، مشهور اویون قوللرینی چاغیرتیر، اورته اویونی سیرایدنر ، حتی، سرای خارچنده شهرت قازانان مقلد وخیالجیلری اندرونه آلیردی: مثلاً غلطه سرای آغالری آراسنده خیالجیلکه شهرت قازانان « خیالی حمید » اندرونه آلدینی کبی [۴] ، «مداح صالح افندی» ده بالخاصه خاص اوطیه چراغ ایدیشدی [۵]. مختلف وسیله لرله سرایه جلب ایدیلن بللی باشلی اویون قوللردن «قولباشی ابراهیم» ك طاقی وبالذات « ابراهیم » ایله آرقاداشی «کوموش رئیس» پک معروفدی [۶]. مع مافیله، اندرونده کی

[۱] لطائف وقائع اندرونیه ، ص ۲۶۲ ، ۴۸۳

[۲] بو عصره عائد بر مجموعه تاریخیه ده ، خصوصی کتبخانه مزده کی نسخه .

[۳] بو اویونلر و حضورده اجرا ایدیلن کومه فصللری حقیقده « لطائف وقایع اندرونیه » ده برچوق مهم تفصیلات واردنر. سلیم ناک دورینک سرای اکلنجه لری، آبی اویون و کوره شلری، منزل جانپازلری حقیقده « مهالینغ » ك مشهور خاطر آئنده ده مهم قطعه لره تصادف اولونور . سلیم ناک ومحمود ثانی دورلری، موسیقی تاریخ مزده چوق بارلاق بردور تشکیل ایدنر . بو سرای اکلنجه لری آراسنده، آنجاق پک ابتدائی ، قابا ذوقلری قظمین ایده بیله جک شیلر پک چوقدر ؛ دولتک اگ غائله لی زمانلر نده حکمدارلر بو ابتدائی اکلنجه لرله وقت کچیر یورلردی .

[۴] ابتدا حضورده قول طاقیله اورته اویوننه چیقیدی زمان قصد مخصوص ایله هیچ آغزینی آچمامش ، ومؤخرأ ، اوینا دینی خیال حکمدارک خوشنه کیتدیکندن ابرسی کون قول طاقیله برلکده مایینه جلب ایدیش و اوراده اثبات معرفت ایله مشدی : « ابتدادن محجوبسی کورون پینتی حمیدمن بعد حجاب اتمکله قطع امید ایدوب هان برده حجابی کشاد و مقامه مناسب سوزلر ابراد ایدره ک عزیز بکی و مصطفی بکی برباد ایتدیکندن باشقه، آشاغی بوی مقلد کچین قول طاقنک دخی قولنی وقانادینی خردخاش ایلدیکی سبب تلاش آرقاداش اولنجه ، مهربان حضرت طبیعی غیرت چکوب عزیز قومی استصحاب، و برآزده حکیم نایب افندینک تقلیدینی یاپ، دیو عالم بالادن خطاب ایدره ک مجلسه فیصل ویرلیدی اسکی مقلدلری شاب و عزیز بکه اعظم اسباب استصواب اولدی » [ص ۲۵۴] . بوندن ده آکلشیل یورکه او دورده مقلدلر آراسنده مدهش بر رقابت حکم سورویوردی .

[۵] عین اثر ، ص ۴۹۶

[۶] شهزاده سلطان محمدك ولادتی مناسبتیله یاپیلان شنلکله صبراسنده مؤلف «حافظ الیاس» شو شایان دقت معلوماتی ویرمکده در : «... قول طاقی میدانه ظهور و اصول آهنک دم تک ایله ایتدکاری

مختلف مقلد و مضحک ، قانبرلرده عادتاً مکمل بر او یون قوی حالنده ایدیلر: مشهور اورته اویونجیلرک تقلیدلری یا مقله معروف خزینهل قانبر اسعد ، سفرلیده مشهور جن احمد ، خزینهل چاووش عزیز بک ، کور مصطفی بک ، کیلارده مداح صالح ، پیتاق ابراهیم خواجه ، اوصلو شکری ، سفرلیدن زنه ابراهیم ، تورکه خیقان امین آغا ، چلنکیر اوغلی چاووش احمد آغا ، یهودی مقلدی سفرلیده قوجه یکتا ، ارمنی وفرنک مقلدی ملاق حلیم بک ، عثمانلی علی ، قانبر حشمت ، خارجدن کتیریلن قوللره الحاق اولونهرق مکمل بر طاقم وجوده کتیریلردی [۱] . بونلردن « جن احمد » ک عبدی و عزیز بکرله بر طاقم

جورجندر طبعه قنور ویرمز ایسهده ، ایچلریده مشهور مقلد قولباشی ابراهیم پیشکار و حیلکارلریله هر شیده امتحان و دهان هدیانلرینه کن سوزلرده هپی رسیده پایان اولدیغی حالده شکل و شائلیرینه نسبت باشلرندکی کسب چله سنک شانی و جناسلی سوزلر هر برینک غدای جانی اولغین بر ایکی ساعت قدر سوباشدکری تجنیس هیچ بر سوزه مقیس اولمادیغندن قول باشی به انیس و قول طاقمنه جلیس اولان کوموش رئیس بونلردن نفیس صاحهلر یتیشدیردیکی طبعه صفا و قول طاقنه سبب ترک حیا اولوب ختامنده مقلدر لرلرینه مأذون . . . اولدی » [ص ۱۸۷] .

[۱] عین اثر ، ص ۳۴۷ ، ۳۵۱ . بوتون بوتفصیلات ، بزه ، چوق مکمل بر اورته اویونی قارشیسنده بولوندیغیزی آکلاتیور . سرایک داخل و خارجنده کی اویون قوللری ، بللی باشلی برر قومانیایا دیگدی . مختلف مقلدریله ، پیشکاریله ، قول باشیسیله ، ابتدا اویونی آجان غریب قیاقلی ، اللری شاقشاقلی (اورته اویونی تعبیرنجه پاستالی) جورجوناجیلریله ، زورناوجفته نعاره سیله کوردیکمز بو اویون ، باشقا بر شی اولاماز . بو صریح ایضاحاته قارشی ، احمد راسم بک ، « سلیم ناک و محمد ثانی دورلرنده اورته اویونی موجود اولمایوب بونک بو بونک بر احتمالله عبدالعزیز زماننده رواج بولدیغی » ادعای [قارا کوز ایله اورته اویونی مقاله سنده] ، قطعیتله تکذیب ایدیلش اولیور . « سنبلزاده وهبی » ناک ۱۲۱۷ ده مغنیساده یازدیغی « شوق انکیز » نده کی « زنه یه چیقسه اویونده چنکی » یوره کی اوینار اوچاردی رنکی » و « سانکه اللرده کلنجک چیچکی » زنه قول باشینک قیز کوچکی « پتیرنده ایما ایتدیکی ده « اورته اویونی » ندن باشقا بر شی دکدر . بوندن استدلال ایدیله جک دیگر مهم بر نقطه ده ، « اولیا چلی » ناک بحث ایتدیکی اویون قوللرینک اورته اویونجیلری اولدیغی و بناء علیه بو اویونک - « قونوش » ک ظن ایتدیکی کی - یکی بر شی اولمایوب قدم تاریخیسی بولوندیغدر . « اولیا چلی » ، سمور قاش قولنک اک معروف اویونی اولقی اوزره « بر قیطی قارینک بر موسویله معاشره سی » موضوعنی کوستردیکی کی ، آریجه « کیچی ، باغچه و بانچوان » کی اویونلرده اوراده ذکر ایدلمکده در ؛ کذلک « مورخ راشد » ۱۹۱۵ و قایعندن بحث ایدرکن - اورته اویونی ره بهر تو وارنده صوک زمانلره قدر محافظه شهرت ایدن - « یازیچی » اویونندن بحث ایتکده در [احمد راسم ، تاریخ و محرر ، « بده لعینات » و « اورته اویونی » مقاله لری ، ۱۳۲۹] . ایشته بوتون بو و نأقی ، « بده دن یره اینش جانلی بر قارا کوز » اولان بو خلق تماشاسنک ، اون برنجی عصر مبادیستندن بری هر حالده

حکایه‌لری «لطایف اندرون» ده بالخاصه محرر اولدینی کی [۱]، «قانسور اسعد» ک بعض

موجودیتنی تأیید ایدیور. صوڭ زمانلرده بوتون بوتون غیب اولان بو اوپونک طرز اجرایی حقنده عمومی بر فکر ویرمک ایچون علی رضا بکک بو خصوصده کی واضح خلاصه‌سنی عیناً نقل ایده‌لم : «اورته اوپونلریک موزیکه‌سی طرز قدیم وجهله زورنا، چیفته نوره، داوولدن مرکب اولوب فقط هر شخص نه تقلیدینه چیقارسه اولدیندن مخصوص پارچه‌نی چالقی و اوپونک سازه متعلق قسمتی اداره ایتمک صرف زورناچی به عائد اولدیندن هر زورنازن اورته اوپونلرنده اجرای صنعت ایده‌من - مثلاً محمود ثانی دورنده زورناچی موسوی مناهم بک معروفدی - اولجه مشق ایتمک شرطدر. اورته اوپونلرنده اصول قدیمه اقتضاسنجه ابتدا ساز کوچک هوالری چالغه باشلار. تام طاقم اولوق اوزره اون ایکی کشیدن مرکب کوچک رقصه چیقارلر. سیوری کلاهلی بر نکره‌ده النده شاق اولدینی حالده اوپونجیلری تعقیب ایدر، بوکا پوصادجی (؟؛ بلکه پاتالچی اولاجق) اطلاق اولونور. وظیفه‌سی انسانی رقصده تخلق ایتمکدر. بعده قول طاقنک هیئت عمومی‌سی جورجوناپه چیقارلر. جورجوناچیلرک باشلرنده اوزون قیصه سیوری کلاهلر و صیرتلرنده عجب لباسلر بولونور. چینغراقلی قوقلا، بورونسز بشه، قانسور جوچه، طوبارلاق کوسه کی غریب غریب اسملرله یاد اولونورلر. هپسی بر آغزندن : «طاغده بر کچی * سیوریدر قیچی * قجه‌نک پیچی * بونده بر ایش وار» تکرله‌مه‌سنی سازه برابر سوبله‌یه‌رک «آلا آلامی» دن عبارت نقرات آناسنده مسخره‌لغه متعلق شکلدرده وضعیتلر آیلرلر و طبیعتک نه قدر بیچیمسز مخلوق وارسه آنی تقلید ایدرلردی. بولنری متعاقب باشنده دیلی برقاووق و صیرتنده کنارلرینه کورک چورلمش برجه و آلتنده چاقشیر و آباقلرنده صاری مست‌با‌بوج اولدینی و النده پاستال تعبیر اولونان شاقشاق بولوندینی حالده وقاری محافظه ایدن بر آدم طوریه آغیر آغیر پیشه‌کار میدانه کلیر. یله برابر تمنا ایدوب «فلان اوپونک تقلیدینی آلدیم، اصول و آهنگ ایله اقدیلریمه تماشا ایتدیریم» دیر و یدنده کی شاقشاق ایله زورناچی‌یه چال اشارتی ویرر و آرتق اوپونه باشلامش عد اولونوردی. اوپونک ابتداسندن انتهایسنه قدر اوپونه چیقان اشخاص مختلفه‌نک کافه‌سی ابتدا پیشه‌کاره مراجعت ایدرلر. بولنرک هر برسنه باشقه باشقه مرهم آکلامق و آزالرنده کی ماجرای اداره ایتمک و موضوع بحث مسئله‌نی حل و فصل ایله‌مک پیشه‌کاره عائد بولوندیندن اورته اوپونجیلری بیننده پیشه‌کارلق مهم بر وظیفه عد اولونور. صوکرالی جورجوناپه چیقاق عادی اوپوندن طی اولوندی، کوچکرده رسماً الفا ایدبلدی. اسکیدن زنه‌لر رقص ایده‌رک چیقارلردی، مؤخرأ بوده ترک اولوندی [علی رضا، استانبول اکنجه‌لری، ۱۳، اورته اوپونلری]. اسکی اوپون موضوعلری اون اون بر دانه اولوب صوڭ زمانلرده بعض علاوه‌لرله اوتوزه، قرقه قدر چیقمشدی، بوره‌پرتووارک «یازجی، قانلی نکار، چیفت اولنمه، میخانه، کوزله‌مه‌جی» کی برچوقلری قارا کوزدن آلمه ایدی. مع‌مافییه، قارا کوزده اولدینی کی بونده‌ده اوپونک اساسی تقلیدلرده، محاوره‌لرده، جناس و کنایه‌لرده، بالبداهه صاورولان نکته‌لرده ایدی [تفصیلات ایچون احمدراسم بکک آقشامده کی مقاله‌لرینه باقکنز].

[۱] ص ۱۹، ۲۶۴، ۲۷۱، ۲۹۱. — بونک برطاقی، اندرونلی حافظ الیاسک تعریفاته کوره، چوق بیسطو ابتدائی شیردی: مثلاً، باشنه چنغراقلی و سیوری برجن کلاهی کچیره‌رک عبیدی بکی

تخفلقاری ده مضبوطدر [۱] . مع مافیہ ، اورته اویونک اک مهم عنصرلری - شیمیدیکی

چاریمغه قالمق ، یاخود ، ینه عبدی بکی زرافه به پندیره رک کویا قورقومتق کبی . «جن احمد» ابتدا استانبول سراینده ایکن مؤخرأ دوغروندن دوغرویبه معیت حکمداری به نقل ایدیلشدی . [۱] ۱۲۴۶ ده وفات ایدن خزینته هایون آغالردن غلطه لی قانسوراسعد ، آفیون تریا کیسی بره مضحک ایدی ؛ اورته اویونلرینه دائماً اشتراك ایدر ، آرقاداشی «قانسور حشمت» له شاقلا شیردی . «حافظ الیاس» اسعدله حشمت آراسند ، باشلایان بر محاوره نك ناصل : اورته اویونی صحنه سنه کر بزکاه تشکیل ایتدیکنی ، رکیک افاده سیله آکلایور : حشمتک حدتلی حدتلی سوزلرینه اسعدهیج التفات ایتیب ، ای غیری قصوره قلله ، سرده جاهلک وار ، بوندن صوکرآ بویله خوواردلقدن المزی چکلم ، سنکله مکتبه باشلایلم ، براز ده اوقویوب یازالم دیر ایکن ، مضحک چاووشرلر با اراده بونلرک باشلردن قاووقلرینی قاپوب یرینه یازمه بکی ینیلر باغلا دقلرند ، او زمان حشمت باشنه کلجکی بیلدیکندن اسعدنه مماشات ایدیم دیدی ایسه ده ، وقارقی مانع اولوب ، آمان آچلاق حریف ، جوق سویله دک جوق ، دیمه دن یاشقا سوز سویله مه دیکندن ، اسعد آغا ، هب سوزلرک ققیری تصدیقدر ، صحیح سین ، شو میدانده ایکیمزدن آچلاق آدام یوقدر . حتی سن بو بکی پوصکی بیلیمه رک چوقه دارلق ده رجا اتمشک ، دیمک اولورکه سن بزلی امله دوشوره جکسک ، زیرا بزم بیلدیکمزه کورمه قنبورلر خاص اوطیه کیره من وچوقه دار اولاماز وباشقه خدمتله کیره من ؛ اکر سن کیره رسه ک زه ده یول اولور دیمه سنه حشمت کوله رک ، حریف ایتدیکک کبی بول ، دیوب صاووشمق ایسته دکده ، اسعد دامنندن چکوب : « قاچه بندن ، کل بری سن ، بوش بوغاز صائمه بنی سن » دینجه ، بو دفعه علناً قیزوب ، صوص آرتق یا کشاق کویک ، جاهل زوزه ک ؛ حالا « نصر » نه کله در دیسه لر بیلیمزسک ، موزون سوز سویله مک ایسترسک دینجه ، نصر کله سنی بیلیمه اما « اقعنسس » کله سنی بیلیم و قنبورله یابیلمش بیتلری سندن اعلا اوقوروم ، خصوصیه بخاک قبر ناپاک ینا که بده ساقی شرابی تنبوراکی » بیتنی بک کوزله اوقوروم دیمه سنه قهر ایدوب آغلامه مرتبه نه کلدکده ، مصاحب عبدی بک بو قنبورلری چوقوق یرینه قویوب کندیسنی قادین ینه فرض ایدهرک ، ائده کی دکنکه دایانه رق بونلرک یانه کلدیکی کبی : آرسلانرم غوغا ایتیمیک ، سزی بر مکتبه باشلاته یمده او قدر اولسون بر مروتکنزی کوره یم ، دیر ایکن ، خیالی سعید افندی مکتب خواجه سی اولوب سرای چوقوقلری آهین چاغریشه رق حوضک کنارینه کلدکلرنده ، مقلد چاوش آغالردن چلنکیر اوغلی احمد آغا زنه تقلیدی کیه رک عبدی بکک یانه واروب : جاتم خانم ینه ، بوخواجه افندی بک اوقومش میدر ، بکا خبر ور ، دیدکده ، عبدی بک جوابنده : نه اوقودیفنی بیلیمه ، لکن خواجه اولالی آبدست آلدیفنی کورمه مشلر ، نمازده نه اوقور کندینه سؤال ایت ، دیدیکی زمان قنبور اسعد چوقوقلغه قالدیشوب حشمته : هادی قارده شم ، حوضه کیره لم ؛ اورده ک کبی یوزه لم ینه چیقالم ، ینه ایسترسک کیره لم دینجه ، حشمت افندی حدت ایله بر باقدقدن صوکرآ : بهی سرسم قاز ، سن نیم یانمه قاراده کسه ک بن بوغولوروم ، معاذالله صویه کیره جک اولورسه م بوتون بوتون بوغولوروم ، هادی دفع اول شورادن ؛ بيقدم سبندن ، دیمه سی موقعه مناسب رنگلی جواب اولقله جمله حضار حظ ایتدکدن صوکرآ ، اسعد مقلد دخی پسند ایدوب پیر اول حشمت افندی دینه رک سوزی تسلیم ایدنجه . . . [عین اثر ، ص ۲۱۲ ، ۵۹۶] . بر آرز اول ذکر ونقل

تعبیر به - قاووقلی به چقان « عزیز » بکه اونک پیشه کاری کور « مصطفی بک » ایدی [۱].
آنجاق، بو طاقک اصل قول باشیسی. عنوانی ویره بیه جکمز ذات، خیالچیلکه شهرت قازانان
ومصاحب « چاووش عبدی » بکه ده [۲]. بر جوق لطائفی موجود اولان مشهور مصاحب « سعید
افندی » در .

مصاحبک ، مقلدک ، خیالچیلک کبی اوصافندن باشقا نایزنک و گرفت اوفله مکله ،
عینی زمانده رساملقه معروف اولان « سعید افندی » ، ۱۱۹۲ ده ایوبده طوغمشدر .
داها ایرکندن بر طاقم ظرفاوعلما مجلسارنده بولونهرق فطرت صنعتکارانه سنی مظهر انکشاف
ایتمش [۳] ، سرایده بر موقع مخصوص قازانهرق محمود ناینک مصاحبی ونیدی اولمشدی .

ایستیکمز بیتک اصلی « بخاک قبرنا پاک یناکی . شود حاصل مراد قنبراکی » در . اوچنجی مصطفی ناک
ماینجیلکنده بولونان مشهور شاعر « ناشد ابراهیم » بکه ، مؤخرأ ضربخانه امینی ایکن وفات ایدن
قنبر مصطفی بک بر بیه معارض و رقیب وضعیتده ایدیلر . حکمدار بر کون مصطفی بک مهرینه
باقه رق ساده اسمی محکوک اولدیفندن « بومهری نه یا باجقک » ناشد سکا بریت سوله سون ؛ آتی مهر
یاب « دیمش . ناشد بک در حال ، مصطفی بک بر مهر بیتی سوله مشهده بک بکنمه دیکنی علاوه ایتمش .
حکمدار اوقوماسنی امر ایدنجیه ، یوقاریکی بیتی اوقومش [سلیمان فائق افندی مجموعه سی] . اوبله کورونیورکه
قنبر اسعداغا سرایده کچن بومنقبه یه پک اعلا واقفدی .

[۱] بونلر حقنده یوقاریده معلومات ویرمشدک . عزیز بک ۱۲۳۸ ده چاووش عنوانی آلمشدی
(عین اثر ، ۲۶۴) . چاووش عزیز بک « خیالی حمید » سرایه آلتدیفنی زمان پک تلاش ایتمشدی ؛
لکن اسکی موقعنه خلل کله دی (ص ۲۹۶) .

[۲] مصاحب عبدی بک ، سرایده پک مرغوب ایدی ؛ سعید افندی ایله بر لکده دائما
حضورده بولونوردی . اونکله برابر قاپوجی باشیلق رتبه سنه ده نائل اولمشدی [عین اثر ، ص ۴۶ ؛
۲۱۱ ، ۲۷۱ ، ۲۹۱ ، ۳۳۴ ، ۴۸۹] . بردفه چاغلا یان قصرنده دیلسزلردن بریله شاقلا شیرکن بوغولماسنه
رمق قالمشدی [ص ۸۰] . اساساً سلیم ناک فصل طاقی چاووشلردن اولوب « کوبه لی چاووش »
دیه معروفدی . (۱۲۵۱) رمضانک برنجی کونی وفات ایدهرک ایوبده شاه سلطان عمارق
قارشیننده کی مقبره یه دفن ایدلمشدی [علی رضا ؛ استانبول اکلنجه لری ، ۱۳] . « عبدی بک اصیل
وحسب ایدی ؛ آنجاق خصلتی خیره آلت اولغه مساعد اولمامش ایسه ده ، بخیل و شیرده اولمایوب
معتدل المزاج بر شخص محترز و ادیب ایدی [عطا ، اندرون تاریخی ، ج ۳ ، ص ۱۹۶] .

[۳] « مصاحب سعید افندی یالکز نایزن و گرفت زن اولمایوب اواسط عصر سلیم خانیدن
برو مجالس ظرفاده بولونمش و خصوصیه کبار مشایخ و علمادن بشکطاش مولویخانه سی شیخی الحاج
یوسف دده افندی و عبدالقادر دده افندی و محمود دده افندی و یکی قپو شیخی عبدالباق دده
افندی وقاسم پاشا مولویخانه سی شیخی شمس الدین دده افندی و کرسته جی زاده نوری دده افندی
و مشهور ولی افندی زاده وامین منلا و شمس الدین منلا و دولت کتخداسی ابراهیم نسیم افندی

سرایده و فزهرلده دائما حکمداره رفاقت ایدهر، اکنجهلرده بولونور، «کوپهلی چاوش» لقبی «مصاحب عبدی» بکله ملاطفه لرده بولونورق پادشاهی اکلهدیرردی. اوصیراده پک اختیار بولونان باش مصاحب «هاتف افندی» [۱] ایله ده بعض ملاطفاتی واردر [۲]. «حالت افندی» نک ادبارندن سوکرا «سعید افندی» ده بعض غرضکارلرک افساد اتیه آتیه سورولدی [۳]؛ لکن ۱۲۳۸ اوخرنده مظهر عفو اولارق استانبوله کلدی؛ وبوصورتله برسنه لک برادبار دوره-نی متعاقب تکرار مصاحب لکه تصین ایدیش اولدی [۴]. بوتاریخندن سوکرا سعید افندی نک حکمدار نزدنده کی تقوؤدی دائما آرتمش، حتی ۱۲۴۵ ده مصاحب عبدی بکله برلکده «قاپوچی باشلیق» رتبه سنه نائل اولمشدر [۵]. سرایده و حکمدار اوزرنده کی تقوؤدی اعتباریله زمانک رجال سیاسی و علمیه سی، مشایخی کندیسنه حرمت کوسته ریورلردی؛ سعید افندی بشکطاش شیخی «حاجی یوسف دده» دن سکه کیهرک مولوی طریقه نده داخل اولمشدی [۶]. «تاریخ اندرون» مؤلفی اندرونلی «عطا بک»، تقوؤدنی دائما خیره آلت ایدن مصاحب سعید افندی بی «خیرخواهلق اوغورنده نفیه کیتمش بر مرد معتقد و متقی و صالح» اولارق کوستردکن سوکرا، آریجه، درجه و قوف و معلوماتی

و سرکابی احمد فائز افندی و خلیل پاشا زاده ماینچی احمد مختار بک افندی ورئیس الاطبا بهجت افندی و نقیب الاشراف صدیق منلا افندی و ائمه کرامدن تاتار حافظ احمد کامل افندی و جنت فیلیزی عبدالکریم افندی و دری زاده عبدالله منلا افندی و کجه جی زاده عزت منلا افندی و شهر امینی خیرالله افندی و مشهور حالت افندی و عرفای مشهوره دن نعمان عمجه و هاتف افندی کبی ظرفانک انجمن الفترنده بولونمش و بوجالس ادباده جریان ایدن مطاهرات مطایبات و لطایف مناظرات مصاحبان دن اخذ حصه ادبیات «ایله مشدی» [عطا] اندرون تاریخی، ج ۳، ص ۱۹۳.

[۱] هاتف افندی ابتدا طولومباجی ایکن سوکرا مجلد اولمش، صنعتی و استعدادیله برنجی عبدالحمید زماننده مصاحب لکه قدر یوکسه لمشدی. محمود ثانی زماننده قدمنه حرمة «باش مصاحب» لکله تلطیف ایدیلن هاتف افندی ۱۲۳۷ جاذی الاولاسنک ۱۳ نیجی کونی وفات ایدهرک چراغان جاده سیله بشکطاش جامعی جوارنده بر محله دفن ایدیلدی [لطائف اندرون، ص ۲۲۳].

[۲] سعید افندی ایله عبدی بک هاتف افندیله لطیفه لری حقتنده باقکر: [عین اثر، ص ۲۲۰].

[۳] اندرون تاریخی، ج ۳، ص ۱۹۳؛ لطائف اندرون، ص ۲۴۸.

[۴] لطائف اندرون، ص ۲۷۳، ۲۸۲.

[۵] عین اثر، ص ۴۸۹.

[۶] شهاب الدین، سعید افندی [ملی مجموعه نک ۱۰ نیجی نومرو سندنه کی «تورک رساملری»

مقاله سنده].

متوسط اولقله برابر چوق ذکی وقوتلی بر حافظه صاحبی بولوندیغنی علاوه ایدینیور [۱].
صولی بویا ایله یاپدینی بعض کوزهل پورتره لری حالاموجود اولان [۲]. بو صنعتکار آدام،
محمود نائینک ارثحالنده متقاعداً چراغ ایدیلهرک بهاریه ده کی یالسنه چکیلمش ۲۷ جمادی الاولی
۱۲۷۲ ده وفات ایدهرک ایوب مزار لغنه کومولشدر. قبارتمه برمولوی سکه سی رسمی یاننده
«یا حضرت مولانا» ایله باشلایان قبرطاشی یازی لری «سعید اولسون مصاحب حضرت
منلایه مأوده» مصراعیله بیتمکده در [۳]. هر حالده، مصاحب سعید افندی نیک هر اعتبار ایله
دکرلی برصنعتکار اولدینی، مقلدکی موسیقی شناسلق و ظرافت ونکته دانقله مزجه مکملاً
موفق اولدینی آکلاشیلور. «لطائف اندرون» مؤلفنک بسیط و عجبی افاده سی آتنده
بیله، اونک ترتیب ایتدیکی بعض اویونلرک اینجه لکی حس ایدیله بیلور [۴].

«سلیمان فائق» افندی، بودور مداح و مقلد لری حقنده شومعلوماتی وریورکه، قسماً،
یوقاریکی ایضاحاتی متممدر: [۱۱۹۰ تاریخندن سوکر اظهور ایدوب شهرت ویره ن «دیلنجی اوغلی»
و «شکرچی صالح» نام مداح لری کورمه مش ایسه مده، عصر مزده اولان «کور عثمان»
و «عاشق حسن» و «پیچ امین» و «نظیف» و «تسیحجی اوغلی» و «مصاحب
نوری» ده هر نه قدر آدامی اکلندیره بیلور ایسه لرده، نورینک شا کردی اولان قیز احمدک
حالا حیاتنده در، هر قوم مقدم کیلرک جمله سنه مرجح وحقنده نادره دهر دنیلسه شایاندر
[۵]. اوائل عصر مزده ظهور ایدوب فوت اولان ندیم صورتنده مضحکلرک اعلاسی
کور حافظله، لاله لی مؤذن باشیسی و حاجی مؤذن مشهور و مصطفی رئیس و آیواز اوغلی
اولوب بونلرک هر بری برکونه هنرور ایدی. کور حافظک بری، اعلا سرگذشت نقل ایدر
وعربی و فارسی و ترکی مقامه مناسب ابیات او قور، و قننی بابدن محبت مراد اولونورسه ایدر،
وال شقاسنه کلیر، و ذاتیله اکلنیلیر برکوزل آدم ایدی. دیکریسی موزون و مقفا مناسبتی

[۱] اندرون تاریخی، ص ۱۹۴ و متعاقب. بوراده کی ایضاحات، اونک خیر خواهلغنی
و عزیز بر قلبه مالک اولدینی کوسترمکده در.

[۲] ملی مجموعه ده کی مقاله ده، بونی مؤید بر ایکی نمونه ده مندرجدر.

[۳] عین مقاله یه مراجعت.

[۴] مثلاً لطائف اندرونک ۳۱۲، ۳۴۷، ۳۵۱. نجی صحیفه لرینه مراجعت.

[۵] علی رضا بک «پیچ امین» ک ۱۲۴۹ ده تولدیکنی، قیز احمدک بر آراق ندیم
پادشاهی اولدینی، و حقارنده «دوغورور پیچ امینی قیز احمد» مصرعی سویله ندیکنی ذکر ایدینیور
[استانبول اکلنجه لری، ۱۴].

یوق ایبات اوقور، حتی اوقودینی ایباتک حفظی و تحریری دخی ممکن دکل ایدی؛ اوقومغه باشلادقده قطعا ایرکلمز و یانیلماز و دوشونمز و کندیمی اختراع ایردی؛ حاصلی ذاته مخصوص پرهزدی. «حاجی مؤذن» اعلا مقلد ایدی؛ عرب و لاز و آرناوود و فرنک و روم و یهود تقلیدلرندن باشقا اتراکک انواعی و روم ایلی جیتاقلرینک هر جنسنی و بوشناقلری فرداً فردا تقلید ایردی. آیواز اوغلی و مصطفی رئیس دکرمن چویرلردی؛ آنلردن صوکرادکرمن چویرر کیمسه ظهور ایتمدی [۱]. دوکونلرده اوینایان قول طاقی مقلدری هر عصرده اکسیک اولمایوب هر نه قدر بونلرکده بربرینه نسبت مسخره لقهده اعلا لری و ارایسهده، یابدقیری یاپلماز درجهده اولمادیغندن بونلرک اسملری لازم دکلدر. خیال پک اسکی اکلنجه اولدینی معروف اولوب [۲]، اوائلده مشهورلری کیم اولدینی معلوم دکل ایسهده، ۱۱۹۱ ده وفات ایدن «بکچی محمد» و صوکرادکرمن ظهور ایدن «شربچی امین» و «قاسم پاشالی حافظ» [۳] پک اعلا ایدی. الیوم مصاحب سعید افندی

[۱] علی رضا بکک تدقیقانه کوره، «دکرمن چویرمه» تقلیدی، برکاسه ایچنده اوج جویری تخته قاشیقله کاسه ایچنده چویردکجه حاصل اولان صدایی دکرمن صداسنه بکنزه تمکدر. علی رضا بک «کور حافظ» حقندهده سروری هرلیاندن «بونک ایکی کوزی کور برکوزی کور شیطانک» یعنی شیطاندن اشد دینه سزا کور حافظ «بتنی نقل ایدیور [استانبول اکلنجه لری، ۱۴]. [۲] خیال حقنده اک تام و عمومی ر فکر آلتی و بو خصوصه کی بیلیوغرافایی بوتون شمولیه اوکره تمک ایچون «پروفیسور یاقوب» ک اخیراً نشر ایتدیکی شو اثره مراجعت ایدیکز: *Ge-schichte des Schattentheaters, 1925*. معرافه اسکی عثمانلی منابنده مملکت مزده خیال تاریخی بر پارچه داما شور ایده بیله جک بعض نادر وثیقلره تصادف اولونه بیلیر. مداحلق ایله قارا کوزجیلک و اورته اوپون آراسنده اسکیدن بری - کرک موضوع کرک اشخاص اعتباریه - پک صتی روابط موجود اولدیغندن، بونلردن هر هانکی برینک تاریخنک تئوری، دیکرلری ایچونده موجب استفاده در. بو ساحلر آراسنده «خیال» حقنده آوروپاده یاپیلان تدقیقات، «یاقوب» ک اثرندنده. آکلاشیلاجنی وجهله، دیکرلریله قابل قیاس اولمایه جق قدر ایبرله مشدر.

[۳] قارا کوزجی حافظ بکک بالبداهه برچون محاوره لر ایجاد ایتدیکنه دائر متعدد فقره لر واردرکه، خیالی لیکده اک مهم شی بودر. اونک بو صنعتدن ناصل چکیلدیکنی علی رضا بک آکلایور: «حافظ بک سلیم نالک حضورنده برکیجه خیال اوینا تیرکن اوپون قارا کوزک آغالی اولوب کتخداسی. حاجیواد چلی برطاقم کوله لر و جاربه لر مبابیه ایده رک قارا کوز آغانک قوناغنه کتیریر. آغا کوله لر دن برینک اسمی سلیم اولدیغنی تحقیق ایتمه سی اوزرینه یوکسک صدا ایله سلیم دیبه چاغیریر. خاقان مشارالیه ده برای لطفه «لیک» جوانی ویریر. متعاقباً حاجیواد قارا کوزک قارشینه کلوب: «ای قارا کوز، حضور شاهانده بر سرج لسان ایتدککه قیا بده عغوی قابل دکلدر. شوکت مآب افندی مزسکا

حياتده اولوب پك اعلا خيالدير . قصورلری بونلرك ياننده برشی ديمك اولمايوب بونلری ديكهين موجودلری ديكه مكدن محظوظ اولماز . بوسورتده بويتشديكمز مداح ومسخره لرك ايچنده كور حافظلر وحاجی مؤذن ومداح قيز احمد واديلرنده مخترع ومثلي كله مش كيمسه لردن اولوب، سائررك امثالی چوق اولديغندن نمكندر كه دخی اعلا لری ظهور ايدمه [۸] . بونلردن صوكر ايتيشن مشهور مداخلردن « شكری » ، « نظيف » ، « عصمت » افندی مرحوملره اليوم برحيات اولان « عشقی » و « سروری » افنديلر ، ومقلد ومضحكلردن « محسن » وبرقاچ سنه اول وفات ايدن قيمتلی صنعتكار « بوريزن توفيق » مرحوملر ، بالخاصه شايان قيدر . يكي حياتك ايجاباتی ويكي صنعت واكلنجه شكلرينك انكشافي قارشيسنده « قارا كوز » و « اورته اويونی » ايله برلكده آرتق صوك كونلرخی ياشايان مداخلكك تاريخچه سی حفته الده ايدمه بيلديكمز وثائق، شيمديلك، ايشته بونلردن عبارتدر .

استانبول ، ۲۴ حزيران ۱۹۳۵

حجه رخصت بوورديلر . آرتق توبه كار اولوب حجه كيدمه چكسك « دير ودرحال برده نك آرقه سنده كي شمه يني پوف ديه سوندورور . ذات شاهانه تلاش ايدوب : « حافظ، والهي كو جنمدم ، مرادم بر لطيفه ايدى . كيمه ، اويونه دوام ايله » بووردورلرسده ، حافظ اصرار ايدر و توبه ايدوب حجه كيدر » [علی رضا، استانبول اكلنجه لری، ۱۳] . احمد راسميك، مشهور خيالچيلر صيراسنده عبدالعزیز دورنده « رضا افندی » ي ، دور حميدده « محمد افندی » ي ، خيالچيلر كهياسی « طاهر افندی » ي ، « خيال كوني امين آغا » ي ، خصوصی محفلرده اويتايان اندرونلی توفيق وحق افنديلره « شكرجی درويش ، آرسن ، ايكي يانلی كيغورق ، طاقفور ، كور امام ، شيخ فهمی افندی ، يمينجي آندون ، حيدر پهلوان ، مشتاق بابا ، قانطارچی حقی ، ضربخانه لی حافظ ، حاجی يوكی ، پوسكولچی حسنی ، كاتب صالح . . » ی ذكر ايدیور . بونلردن « كاتب صالح » اسكي عنتمه يني بوزهرق يكي تيازولری تقلیده باشلامشدى .

[۱] عالی وفؤاد باشلارك مجلسلرنده بولونان او دور ظرفا وندماسندن « حافظ عمر افندی » ده ، مكمل بر مقلد ظريف ايدى . مداخلقله شهرت قازانمامقله برابر ، كئديسنه مخصوص پك مكمل حكايه لری اولديغنی علی رضا بك آكلاتيور : « هله بللی باشلی بر طاقم حكايه لری واردی كه هربری رومان محررلرينه سرمايه تشكيل ايدردی . مرحومك نيجه ييللر بزم الفتنده بولونمش و حكايه لرینك برچوغي دفماتله استماع ايتشم . مثلا سراسرچی عارف آغا ، قزاز آرتين ، ایش اری عارف آغا ، عفو ايله دولتلی ، حبيب اوطه باشی ، قاپتان باشا چيپلاخی ، چيفته يكيچیری آغاسی ، عبدالله چاووش كي اسلافنك طرز حياتی تصوير ايدن ملی حكايه لر ، ماضينك مجهولاتی آراسنده نابيد اولوب كيدييور » [استانبول اكلنجه لری ، ۱۴] .